Ἀριθ. 519 — Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ Γ'.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος εἰκοστός. Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρ. ἑκάστου ἔτους καὶ εἶναι ἐτήσιαι. — Γραφεῖον Διευθ. Ὁδὸς Σταδίου 32. 8 Δεκεμβρίου 1885

ΑΜΑΡΥΛΛΙΣ

[Συνέχεια· ἴδε προηγούμενον φύλλον.]

Τὸ γεῦμα δὲν ἦτο πολυτελὲς ἀλλ' ὀρεκτικώτατον καὶ ἐντελὲς καθ' ὅλα. Ἀλλὰ ποῖον θέλγητρον εἶχε δι' ἐμέ, ἀφοῦ ἐκείνη μόλις τρεῖς τέσσαρας λόγους μοὶ ἀπέτεινεν, ἁπλᾶς φιλοφρονήσεις περιποιητικῆς οἰκοδεσποίνης;

Ὁμολογουμένως εἶχον ὄρεξιν ἀρκετὴν καὶ ὁ κ. Ἀναστάσιος δὲν ἐπῆγεν ὀπίσω, ἀλλ' ἡ κόρη του, ὀλίγον μόνον ἔτρωγε, ὥστε τἀνήσυχα βλέμματα τοῦ πατρὸς προσηλώθησαν τέλος ἐπ' αὐτῆς.

— Τί ἔχεις ἀπόψε; ἔχασες ὅλην τὴν διάθεσίν σου καὶ οὔτε ὄρεξιν δὲν ἔχεις ἐσὺ ἡ πάντοτε πεινασμένη.

— Τίποτε· μοῦ πονεῖ τὸ κεφάλι μου ὀλίγον, ἀπήντησε μελαγχολικῶς.

Ὁ κ. Ἀναστάσιος ἔλαβεν ἀνήσυχος τὴν χεῖρά της.

— Καλὲ δὲν βαρύνεσθε, εἶπε βεβιασμένως μειδιῶσα, δὲν ἔχω πυρετόν· εἶνε ἡ συνειθισμένη μου ἡμικρανία. Τὸ πρωὶ θὰ ἔχῃ περάσῃ.

Ἡ θέσις μου ἦτο ἀξιολύπητος. Νὰ δείξω κ' ἐγὼ ὅτι πιστεύω εἰς τὴν φαντασιώδη αὐτὴν ἀδιαθεσίαν; ἦτο ὑποκρισία φανερὰ ἀπέναντί της καὶ ἠδύνατο νὰ παρεξηγήσῃ καὶ αὐτήν. Προσεπάθησα νὰ συναντήσω τὸ βλέμμα της, ἵν' ἀναγνώσῃ εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου κἂν ὅλην τὴν μετάνοιάν μου καὶ τὴν λύπην μου, ἀλλ' ἀπέφευγεν ἐπιμόνως νὰ ἴδῃ πρὸς ἐμέ. Κατήντησα νὰ παίζω τὸ ἀπαθὲς πρόσωπον ἠλιθίου.

Μόλις ἐτελειώσαμεν τὸ γεῦμα, ἡ Ἀμαρυλλὶς ἐσηκώθη:

— Μὲ συγχωρεῖτε πολύ, εἶπε πρὸς ἐμὲ καὶ ἡ φωνή της ἔκρυπτε μικρὸν παράπονον, θὰ σᾶς ἀφήσω, πρέπει νὰ ἡσυχάσω· τὸ κεφάλι μου εἶνε ἀνυπόφορον. Καληνύκτα σας.

Μοὶ ἔτεινε τὴν χεῖρα, ἄψυχον, ξηρὰν καὶ ἤγγισε τὴν ἐδικήν μου μόνον διὰ τοῦ ἄκρου τῶν δακτύλων, ἐνῷ ἐγὼ ἐψιθύριζα: περαστικά... δὲν ἐνθυμοῦμαι τίνα κοινοτοπίαν.

Ἐπίομεν δύο τρία ποτήρια μοσχάτου οἴνου μὲ τὸν κ. Ἀναστάσιον καθήμενοι εἰς τὸν ἐξώστην ἀπέναντι τῆς σελήνης. Δὲν ἔβλεπα τὴν ὥραν νὰ φύγω. Μετ' ὀλίγον παρεκάλεσα νὰ μοῦ ἑτοιμάσουν τὸν ἵππον μου, καὶ εὐτυχῶς ὁ γείτων μου δὲν ἐδοκίμασε νὰ με κρατήσῃ· μόνον μοῦ εἶπεν:

— Ὅσον δι' ἀσφάλειαν ἠμπορεῖ κἀνεὶς νὰ γυρίζῃ ἄοπλος ὅλην τὴν νύκτα εἰς τὰ δάση, ὥστε μὴ ἔχετε κἀμμίαν ἀνησυχίαν. Θὰ σᾶς δώσω ὅμως καὶ τὸν ἀγροφύλακά μου μαζί, μόνον διὰ νὰ μὴ χάσετε τὸν δρόμον.

— Καλέ, δὲν βαρύνεσαι; εἶπα· τὸν δρόμον τὸν ξέρω, τί ἀνάγκη ν' ἀνησυχήσωμεν τὸν ἄνθρωπον;

— Μπᾶ! δουλειά του εἶνε νὰ γυρίζῃ τὴν νύκτα. Σταμάτη, εἶπε πρὸς τὸν μικρὸν φουστανελλοφόρον· νὰ εἰπῇς τοῦ Καρανάσου νὰ πάῃ μαζὶ μὲ τὸν κύριον.

Ὅταν ἡτοιμάσθην νὰ φύγω καὶ ηὐχαρίστησα τὸν κ. Ἀναστάσιον διὰ τὰς περιποιήσεις του μοῦ εἶπε σφίγγων τὴν χεῖρά μου:

— Ἐν εἰλικρινείᾳ εἶμαι ἐνθουσιασμένος μαζί σας. Κρῖμα ποῦ δὲν θὰ ἰδωθοῦμε αὔριον. Εἶνε σάββατον βλέπετε, καὶ πρέπει νὰ ὑπάγω εἰς τὴν πόλιν. Ἔχω ἀπώλητον τὸ περυσινὸν σιτάρι καὶ πρέπει νὰ ἑτοιμάσω τὰς ἀποθήκας μου διὰ τὴν νέαν συγκομιδήν. Ἴσως εὕρω ἀγοραστήν. Τὴν Κυριακὴν ὅμως ἔρχεσθε τὸ πρωὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τὴν ἰδικήν μας;

Καὶ ἐπειδὴ μὲ εἶδε διστάζοντα:

— Μὴ μὲ συνερίζεσθε ποῦ σᾶς προσκαλῶ χωρὶς νὰ σᾶς ἀποδώσω καὶ τὴν ἐπίσκεψιν, προσέθηκεν· ἐδῶ δὲν φθάνει ἡ τυπικὴ ἐθιμοταξία, σᾶς προσμένω!

Ἀνεχώρησα γοργῶς βαδίζων. Ὁ ἀγροφύλαξ μὲ ἠκολούθει. Μετ' ὀλίγον ἤμην κλεισμένος ἐδῶ εἰς τὸ δωμάτιόν μου. . . . . .

. . . . . .

(Δύο τρία φύλλα τοῦ χάρτου εἰς τὸ μεταξὺ εἶνε τόσον κακογραμμένα ὥστε δὲν κατορθώνω ν' ἀναγνώσω λέξιν.)

. . . . . .

. . . . . .

...Ἡ ἀπόφασίς μου εἶνε ὁριστική· τὴν Κυριακὴν καταβαίνω εἰς τὴν πόλιν, ἀφοῦ κάμω μίαν

τυπικὴν ἐπίσκεψιν εἰς τὸν κ. Ἀναστάσιον λέγων ὅτι εἶχα τηλεγράφημα ἀπὸ τὸν θεῖόν μου νὰ τελειώσω κάτι ἐργασίας του ἐκεῖ. Μένω εἰς τὴν πόλιν μέχρι τῆς τετάρτης, ποῦ θὰ περάσῃ τὸ ἀτμόπλοιον, καὶ φεύγω διὰ τὰς Ἀθήνας, γράφων ἓν γράμμα πρὸς τὸν γείτονά μου ὅτι δ' ἤθεν αἰφνιδία ἀνάγκη μὲ προσκαλεῖ κατεπειγόντως νὰ ἐπανέλθω εἰς τὴν πρωτεύουσαν...

Πῶς ἤρχισεν ἡ σημερινὴ ἡμέρα καὶ πῶς ἐτελείωσε! Ἔπαιξα τὴν εὐτυχίαν μου ὡς χαρτοπαίκτης, ἐκέρδισα τόσα δι' ὀλίγας ὥρας καὶ πάλιν τὰ ἔχασα ὅλα διὰ μιᾶς. Κλείων τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀναπολῶ τώρα ἓν πρὸς ἓν ὅλα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα συνέβησαν συσσωρευμένα, συσσωματωμένα εἰς μίαν μόνην ἡμέραν· τόσα πολλά, ἀπροσδόκητα, γοητευτικά! Ὅσα φερν' ἡ ὥρα δὲν φέρνει ὁ χρόνος! Εἰς ποῖον ἄλλον ἢ εἰς ἐμὲ ἐφαρμόζεται τὸ δημῶδες αὐτὸ λόγιον;

Καὶ μέσα εἰς ὅλα αὐτὰ τὰ σχέδια καὶ εἰς ὅλας τὰς σκέψεις μία γλυκεῖα μορφὴ πτερυγίζει καὶ δύο ὀφθαλμοὶ λαμπροὶ ὡς ἀστέρες νομίζω ὅτι φωτίζουν τὸ σκιερόν μου δωμάτιον καὶ προσηλοῦνται ἐπιπληκτικοί, ἀπηνεῖς ἐπ' ἐμοῦ... Ὦ Ἀμαρυλλίς, διότι δὲν ἔχεις ἄλλο ὄνομα δι' ἐμέ, Ἀμαρυλλίς, Νύμφη τῶν δασῶν, γόησσα! Ἦτο πεπρωμένον λοιπὸν νὰ φύγω ἀπὸ τὸν κόσμον, νὰ ἔλθω ἐδῶ εἰς τὴν ἐρημίαν, διὰ νὰ ὑποστῶ τὴν διπλῆν τυραννίαν, πρῶτον τῆς μοναδικῆς ἀφελείας σου, τῆς ἀπαραμίλλου χάριτός σου καὶ ἔπειτα τῆς ἀγερώχου ὀργῆς σου.....»

Τὰ μετὰ ταῦτα φύλλα ἦσαν πλήρη παραλογισμοῦ ὁλονὲν κορυφουμένου, ὃν ἐδικαιολόγει ἄλλως τε ἡ ψυχολογικὴ τρικυμία τοῦ Στεφάνου ἐνισχυθεῖσα ὑπὸ τοῦ μοσχάτου οἴνου τοῦ κ. Ἀναστασίου, ὅστις δὲν διακρίνεται διὰ τὴν ἐλαφρότητά του.

Νομίζω γελοῖα τὰ ἐξ ἐφόδου αἰσθήματα, τὰ ὁποῖα ἀνάπτουν ἔξαφνα καὶ ἀναδίδουν φλόγας καὶ παράγουν κρότους ὡς τὰ πυροτεχνήματα, διὰ νὰ μεταβληθοῦν μετ' ὀλίγον εἰς στάκτην. Ἀλλ' ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ὡμολόγουν ἐνδομύχως ὅτι τὸ διὰ μιᾶς ἀναπτυχθὲν αἴσθημα τοῦ φίλου μου ἦτο δικαιολογημένον, ἄφευκτος συνέπεια τῶν περιστάσεων, ἐν αἷς εὑρέθη, καὶ δὲν διστάζω νὰ προσθέσω ὅτι, ὅστις δήποτε ἂν ἦτο εἰς τὴν θέσιν του θὰ ἐπάθαινε τὰ αὐτὰ ἂν ὄχι χειρότερα. Κωμικαὶ μόνον ἦσαν αἱ περὶ ἀναχωρήσεως σκέψεις καὶ τὰ τοιαῦτα μελοδραματικά, ὡς νὰ ἐπρόκειτο περὶ τραγικῆς τινος λύσεως, ἐνῷ εἶνε σχεδὸν βέβαιον ὅτι μετὰ τὰ σύννεφα τῆς ὀργῆς ἐπέρχεται αἰθρία γλυκυτέρα — ἀλλ' ὁ Στέφανος, δὲν εἶνε φαίνεται δυνατὸς εἰς τὴν μετεωρολογίαν τοῦ ἔρωτος!.. Μὲ αὐτὰς τὰς σκέψεις ἐκοιμήθην καὶ ὠνειρεύθην ζωντανήν, ζωντανὴν τὴν σκηνὴν ἐκείνην, καθ' ἣν ἡ Ἀμαρυλλὶς ἔτεινε πρὸς τὸν καλότυχον φίλον μου τὰς παλάμας πλήρεις ὕδατος. Τί ὡραῖον θέμα διὰ ζωγράφον!...

Ε'.

Πρωΐ, πρωΐ ἤμην εἰς τοῦ Στεφάνου:

— Μὰ ἴξεύρεις, ἀδελφέ, πῶς μοῦ ἐχάλασες τὴν ἡσυχίαν μὲ ταῖς ἱστορίαις σου; Μ' ἔβαλες εἰς περιέργειαν, καὶ μὲ ἄφησες ἴσα ἴσα εἰς τὸ μᾶλλον ἐνδιαφέρον μέρος χθὲς τὸ βράδυ. Τὴν συνέχειαν λοιπὸν καὶ σύντομα ὅσον ἠμπορεῖς.

«—Τὸ πρωΐ ἐσηκώθηκα μὲ πρισμένα μάτια πολὺ ἀργά, μὲ εἶχε πάρῃ ἕνας ὕπνος σὰν λήθαργος. Τόσῳ ποῦ ὁ ἐπιστάτης εἶχεν ἀρχίσῃ νὰ ὑποθέτῃ μὴν ἦμαι ἄρρωστος. Ἡ ἀντίθεσις τῆς ἡμέρας ἐκείνης πρὸς τὴν χθεσινὴν μ' ἔπληττε καὶ μὲ παρώργιζε. Εἰς χωρικὸς ἦλθε νὰ μὲ παρακαλέσῃ νὰ τοῦ κάμω μίαν ἀναφοράν, καὶ τοῦ ὡμίλησα μὲ τόσον ἄσχημον τρόπον, ὥστε τὰ ἐμάζευσε κ' ἔφυγε σὰν βρεγμένη γάτα. Τὸ μεσημέρι ἦλθεν ἄνθρωπος ἀπὸ τὴν πόλιν καὶ μοῦ ἔφερεν ἐπιστολὴν τοῦ θείου μου καὶ ἐφημερίδας ἀθηναϊκάς. Αὐταὶ μὲ ἀπησχόλησαν ἐπί τινας ὥρας· τὰς ἀνέγνωσα ἀπὸ τὰ κύρια ἄρθρα μέχρι τῆς τελευταίας γνωσοποιήσεως, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν εἶχα κάμῃ ποτέ. Ἀλλ' ἤθελα νὰ σκοτώνω καιρόν.— Ἔπρεπε νὰ γράψω πρὸς τὸν θεῖόν μου· ἐκάθησα λοιπὸν κ' ἔγραψα διὰ μακρῶν περὶ τῶν φυσικῶν καλλονῶν τοῦ τόπου, περὶ τῶν διαφόρων χωρικῶν καὶ τῆς ἐλπιζομένης καλῆς ἐσοδείας, καὶ ὀλίγα περὶ τοῦ κ. Ἀναστασίου ἐπαινετικά, ἐννοεῖται — καὶ διὰ τὴν κόρην του τίποτε. Μὲ τὴν συνειθισμένην ὑποψίαν εἰς τοιαύτας περιστάσεις, ἐφοβούμην ὅτι, μίαν λέξιν ἂν ἔλεγα, θὰ τὰ ἐμάντευεν ὅλα ὁ θεῖός μου. Εἰς τὸ τέλος τοῦ ἔγραψα ὅτι χωρὶς ἄλλο ἀναχωρῶ τὴν τετάρτην. Ἔπειτα, ἀφοῦ ἐτελείωσα καὶ αὐτὴν τὴν ἐργασίαν καὶ ἔφαγα πολὺ ὀλίγον, ἐπῆγα καὶ ἐκλείσθηκα εἰς τὸ δωμάτιόν μου. Ἐπάνω εἰς τὸ παράθυρον ἦσαν ἀκόμη τὰ τριαντάφυλλα τὰ ὁποῖα μοῦ εἶχε δώσῃ πρὸ εἰκοσιτεσσάρων ὡρῶν ἐκείνη. Τὸ βράδυ ὅταν ἐγύρισα δὲν τὰ ἐπρόσεξα καθόλου καὶ τὴν νύκτα ἔμειναν μαζί μου κλεισμένα· αὐτὰ θὰ ἔκαμαν καὶ τόσον βαρὺν τὸν ὕπνον μου. Τὰ ἔβλεπα τώρα μαραμένα, γυρμένα κάτω ἀπὸ τὸ ἀγγεῖον τὸ πήλινον ὅπου τὰ εἶχα βάλῃ. Ἐπλησίασα καὶ μόλις τὰ ἤγγισα ἐμάδησαν καὶ ἐσκορπίσθησαν. Τὸ ἀγγεῖον ἦτο ῥαγισμένον καὶ ὅλον τὸ νερὸν εἶχε στραγγίσῃ. Μόνον μίαν ἡμέραν ἐβάσταξαν, εἶπα, μίαν ἡμέραν!... ὅσον καὶ ἡ εὐτυχία μου! Καὶ ἐνῷ ἡ καρδία μου ἐσπαράσσετο, ἔβλεπα ἐμπρὸς ἀπὸ τὸν λογισμόν μου νὰ περνοῦν μία, μία, αἱ εἰκόνες τῆς εὐτυχίας μου. Πρῶτα ἐκεῖ εἰς τὸ κιόσκι τὴν γοητευτικὴν ἐντύπωσιν ποῦ μοῦ ἔκαμε μὲ τὰ ῥόδα καὶ τὰ κεράσια της, ἔπειτα ὅταν εἰργάζετο ἐμπρὸς εἰς τὸν ἐργαλειόν, ἔπειτα ὅταν ἐτάγιζε τὰ περιστέριά της, ἔπειτα ὅταν μ' ἐπότιζε νερόν, καὶ τέλος — ἡ καταστροφὴ — ὅταν ἐπέταξε τὰ μάραντα εἰς τὴν θάλασσαν....

Πρὶν πέσῃ ὁ ἥλιος εἶπα νὰ μοῦ ἑτοιμάσουν τὸ ἄλογον· ἵππευσα καὶ ἐτράβηξα κατὰ τὸ δάσος· ἤθελα ἀέρα, τόπον ἀνοικτόν, ἐπήγαινα τυχαίως ὅπου μ' ἐπήγαινε τὸ ἄλογον. Ὅταν ἐβγῆκα εἰς ἀνοικτὸν κάμπον, ἄρχισα νὰ τρέχω ὡσὰν δαιμονισμένος, αἱμάτωσα τὰ πλευρά του ἀπὸ ταῖς σπηρουνιαίς, τὸ ἔκαμα καὶ ἄφριζε, τὸ κατετυράννησα. Τί ἔπταιε τὸ ἄλογον; τίποτε βέβαια, ἀλλὰ ἤθελα κάπου νὰ ξεθυμάνω. Ἔπειτα καθὼς ἔτρεχα, ἔσχιζα τὸν ἀέρα, ἔννοιωθα τὴ δροσιὰ νὰ κτυπᾷ τὸ πρόσωπον, τὸ μέτωπόν μου καὶ μοῦ ἔκαμνε καλόν, πολὺ καλόν. Χωρὶς νὰ τὸ ἐννοήσω καλά, καλά, κατὰ παράδοξον σύμπτωσιν εὑρέθηκα μετὰ κάμποσην ὥραν ἀκριβῶς εἰς τὴν *Βρυσοῦλαν* κάτω ἀπὸ τὰ πλατάνια. Κατέβηκα ἀπὸ τὸ ἄλογον, καὶ τότε παρετήρησα εἰς τί κατάστασιν τὸ εἶχα κάμῃ: ἦτο καταιματωμένον, ἱδρωμένον καὶ ἔτρεμε. Τὸ ἐλυπήθηκα καὶ τὸ ἐπεριπάτησα διὰ νὰ ξεκουρασθῇ ὀλίγον καὶ νὰ ξεϊδρώσῃ. Ἔπειτα ἐπῆγα καὶ ἔπια νερόν... ἀπὸ τὰ ἰδικά μου χέρια αὐτὴν τὴν φοράν. Δὲν μου ἔκαμνε ἡ καρδιὰ νὰ φύγω· μοῦ ἐφαίνετο ὅτι εἶχε μείνῃ ἐκεῖ κάτι ἀπὸ ἐκείνην, ἀπὸ τὴν χάριν της, ἀπὸ τὴν εὐμορφιάν της, μοῦ ἐφαίνετο ὅτι θὰ γυρίσω ἔξαφνα καὶ θὰ τὴν ἰδῶ εἰς τὸ πλάγι ὅπως τὴν περασμένην ἡμέραν. Ἔξαφνα τὸ βλέμμα μου ἔπεσεν εἰς κάτι τι ἄσπρον πραγματάκι κάτω εἰς τὸ χῶμα. Κατ' ἀρχὰς ἐνόμισα ὅτι εἶνε πετραδάκι· τὸ ἐπάτησα μὲ τὸ πόδι καὶ εἶδα ὅτι εἶνε χαρτί. Χαρτὶ εἰς τὴν ἐρημίαν; δὲν εἶνε πολλοὶ ἐκεῖνοι ποῦ τὸ μεταχειρίζονται. Μήπως μοῦ ἔπεσε ἀπὸ τὴν τσέπην; Σκύπτω, τὸ παίρνω, τὸ ἀνοίγω· ἦτο γράψιμον ἄγνωστον, λεπτόν, γυναικεῖον, μὲ μολυβδοκόνδυλον γραμμένον. Δὲν ἄργησα νὰ ἐννοήσω ὅτι ἦτο τῆς Ἀμαρυλλίδος καὶ ὅτι θὰ τῆς ἔπεσε τὴν περασμένην ἡμέραν ἐκεῖ. Εἶχε τίτλον: *Ἡ θερίστρια* καὶ ἀπὸ κάτω γραμμένους στίχους. Οἱ πρῶτοι ἦσαν ἐκεῖνοι, ποῦ τὴν ἄκουσα νὰ τραγουδῇ εἰς τὸν κῆπον, ἀλλ' εἶχον καὶ συνέχειαν· ἄκουσέ τους ὅλους· ἀξίζουν τὸν κόπον:

Φύσ', ἀγεράκι τῆς αὐγῆς,
Κ' ἔλα νὰ μὲ δροσίσῃς
Καί, σὺ Ἥλιε, ἄργησε νὰ 'ὀγῇς,
Γιατὶ θὰ μὲ μαυρίσῃς.

Τὰ στάχυα γέρνουνε βαρειά,
Δρεπάνι καρτεροῦνε·
Μπῆκαν 'ς τὸ θέρος τὰ χωριά,
Τ' ἀλώνια ἀνθοβολοῦνε.

Κ' ἂν εἶμαι κόρη ζηλευτή,
Τὸν ἀργαλειὸ θ' ἀφίσω·
Ἔχω πατέρα δουλευτὴ
Καὶ πάω νὰ θερίσω.

Μ' ἕνα δρεπάνι κοφτερὸ
Θερίζω τὰ σιτάρια,
Μὲ μιὰ ματιά μου 'ς τὸ χορὸ
Θερίζω παλληκάρια!

Φαίνεται κάπου εἶχ' εὑρῇ τοὺς στίχους αὐτοὺς καὶ τοὺς εἶχε ἀντιγράψῃ... Ἐφίλησα τὸ πολύτιμον χαρτί, τὸ ἔκρυψα καὶ γιὰ μιὰ στιγμὴ ἔννοιωσα τόσην χαρὰν, ὥστ ἐξέχασα ὅλαις ταῖς πίκραις μου.

Μὴν ἐρωτᾷς δὰ τί ἐτράβηξα εἰς τὸν γυρισμόν! Ἔχασα τὸν δρόμον, καὶ ἂν δὲν εὑρίσκετο κάποιος χωρικὸς θὰ ἐξενυκτοῦσα βέβαια μέσα εἰς τὸ δάσος. Ἔφθασα νύκτα σχεδὸν εἰς τὸν πύργον, κ' εὑρῆκα ἐκεῖ κάτι ποῦ δὲν τὸ ἐπρόσμενα καθόλου: ἐπισκεπτήριον τοῦ κ. Ἀναστασίου μὲ μίαν σημείωσιν ὅτι ἦλθε καὶ δὲν μ' εὑρῆκε πάλιν καὶ ὅτι τὸ πρωΐ μὲ προσμένει εἰς τὴν ἐκκλησίαν του. Πολὺ καλά, εἶπα, θὰ κάμω βέβαια καὶ αὐτὴν τὴν τελευταίαν ἐπίσκεψιν καὶ αὔριον τὸ ἀπόγευμα χαίρετε δάση καὶ βουνὰ καὶ θυμωμέναι Ἀμαρυλλίδες! Τὸ εἶχα πάρῃ ἀπόφασιν καὶ ἔγεινα στωϊκώτατος· ἔφαγα μὲ ὄρεξιν διαβολευμένην, καὶ εἶπα ξηρὰ, ξηρὰ εἰς τὸν ἐπιστάτην ὅτι τὴν ἐρχομένην φεύγω. Αὐτὸς ἄνοιξεν ὅσον ἠμπόρεσε τὰ μικρά του μάτια καὶ μ' ἐκύτταξε 'σὰν νὰ μὴν ἄκουσε καλά. Τοῦ ἐξήγησα ὅτι ἔχω κάτι ἐργασίαις τοῦ θείου μου εἰς τὴν πόλιν καὶ εἶνε ἀνάγκη. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι ἄρχισε νὰ μοῦ λέγῃ τὴν λύπην του ποῦ θὰ φύγω καὶ τέτοια. Ἐκοιμήθηκα θαυμάσια, χωρὶς κανὲν ὄνειρον. Πρωΐ, πρωΐ ἐσηκώθηκα· ἔδεσα τὰ ροῦχά μου, ἑτοίμασα τὸν σάκκον μου, ὅλα δι' ἀναχώρησιν καὶ παρήγγειλα τοῦ ἐπιστάτου νὰ ἔχῃ ζῷα τὸ ἀπόγευμα.

Ἐπῆγα πεζὸς εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἢ μᾶλλον εἰς τὸ ἐκκλησάκι τοῦ κ. Ἀναστασίου· εἶνε μικρὸν κάτασπρον, καθαρόν, εὔμορφα στολισμένον μέσα, καὶ ἀπέξω ὁμοιάζει μὲ σπιτάκι χωρικοῦ, μόνον ποῦ ἔχει ἕνα σταυρὸν εἰς τὰ κεραμίδια καὶ ἕνα σήμαντρο κρεμασμένο εἰς τὸ πλάγι. Μέσα ἦτον γεμᾶτον ἀπὸ γυναῖκες μὲ τὰ κυριακάτικά τους· εἰς τὸ μέσον ἐστέκετο ἐκείνη ἀφωσιωμένη εἰς τὴν λειτουργίαν. Οἱ ἄνδρες ἦσαν μαζευμένοι ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὴν θύραν, διότι δὲν ἐχωροῦσαν μέσα καλὸ κ. Ἀναστάσιος ἐκάθητο ἐπὶ ξυλίνου ἑδωλίου ἀσκεπής. Τὸν ἐχαιρέτισα καὶ ἀντήλλαξα ὀλίγας λέξεις μαζί του. Ἐκείνη φαίνεται πῶς ἤκουσε τὴν φωνήν μου· μοῦ ἔρριξε μίαν ματιὰν καὶ μ' ἐχαιρέτισεν ἁπλῶς διὰ τῆς κεφαλῆς, ἔπειτα προσηλώθη πάλιν εἰς τὴν λειτουργίαν. Δὲν διακρίνομαι, καθὼς εἰξεύρεις, διὰ τὴν εὐλάβειάν μου, ἀλλὰ τί τὸ θέλεις; ἡ ἡσυχία ἐκείνη, τόσον διάφορος ἀπὸ τὴν ταραχήν, ἡ ὁποία βασιλεύει εἰς τὰς ἐκκλησίας τῆς πόλεώς μας, ἡ ἀληθινὴ πίστις, ἡ ὁποία ἐζωγραφεῖτο εἰς τὰς μορφὰς τῶν ἁπλῶν ἐκείνων ἐνοριτῶν, χλοερὰ ἡ

φύσις ἡ ὁποία μ' ἐπεριτριγύριζε, ἀκόμη ἴσως ἡ ψυχική κατάστασίς μου μ' ἔκαμναν νὰ παρακολουθῶ τὴν ἱερουργίαν μετ' ἐνδομύχου εὐχαριστήσεως καὶ ἐνδιαφέροντος, ὅπως ἄλλοτε πρὸ πολλοῦ, ὅταν ἤμην παιδίον καὶ ἔλεγα τὸν Ἀπόστολον εἰς τὴν ἐνορίαν μας. Ἡ λειτουργία ἐτελείωσε, οἱ χωρικοὶ ἐπῆραν τὸ ἀντίδωρόν των καὶ ἀνεχώρησαν καὶ ἡ Ἀμαρυλλὶς ἀπεφάσισε τέλος πάντων νὰ ἐξέλθῃ τελευταία, ἀφοῦ ὡμίλησε μὲ ὅλας τὰς χωρικὰς καὶ ἐχάϊδευσε καὶ ἐφίλησε τὰ παιδιὰ ὅλα, τὰ ὁποῖα τὴν ἐτριγύριζαν ὅπως τὴν προπερασμένην ἡμέραν τὰ περιστέρια της.

Φαντάσου τὴν ἔκπληξιν, τὴν σύγχυσίν μου, ὅταν τὴν βλέπω νὰ ἔλθῃ πρὸς ἐμὲ γελαστὴ καὶ νὰ μοῦ δώσῃ τὸ χέρι μὲ ὅλην τὴν καρδιά της. Οὔτε θυμός, οὔτε ψυχρότης, οὔτε σκιὰ μνησικακίας εἰς τὸ βλέμμα της, τὸ ὁποῖον ἔλαμπε καθαρὸν ὅπως ὁ οὐρανός.

—Καλημέρα σας, μοῦ εἶπε· πῶς σᾶς φαίνεται ἡ ἐκκλησίτσα μου, ἐγὼ τὴν περιποιοῦμαι ἐγὼ ἔδωσα καὶ τὸ σχέδιον τῆς οἰκοδομῆς· ἐλᾶτε μέσα λοιπόν, τί φοβεῖσθε 'σὰν κολασμένος!..

Μ' ἔσυρε σχεδὸν ἀπὸ τὸ χέρι ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας καὶ μοῦ ἔδειξε τὰς εἰκόνας καὶ τὰ καντήλια.

— Ὅλα ἐγὼ τὰ ἔχω διαλέξῃ, ἐψιθύρισεν, ὡσὰν νὰ ἐφοβεῖτο μήπως ταράξῃ τὴν ἁγίαν γαλήνην τῆς ἐκκλησίας. Ἰδέτε ἐδῶ αὐτὴν τὴν ἀργυρᾶν εἰκόνα· εἶνε ἡ ἁγία Αἰκατερίνη, ἔτσι λέγεται καὶ ἡ ἐκκλησία, ἤτο τὸ ὄνομα τῆς μητέρας μου.

Ἡ φωνή της εἶχεν ἀλλοιωθῆ, ὅταν ἐπρόφερε τὰ τελευταῖα λόγια.

— Αἰκατερίνη ἔλεγαν καὶ τὴν ἰδικήν μου μητέρα, εἶπα.

Μ' ἐκύτταζε μετὰ συμπαθείας.

— Δὲν ζῇ οὔτε ἡ ἰδική σας;...

Καὶ τὸ εἶπε μ' ἕνα τόνον αὐτό, ὡς νὰ ἤθελε νὰ εἰπῇ: καὶ σεῖς λοιπὸν ἠξεύρετε τί θὰ εἰπῇ νὰ μὴν ἔχῃ κἀνεὶς μητέρα;

Σὲ βεβαιῶ ὅτι ἐδάκρυσα...

— Πᾶμε τώρα νὰ σᾶς δείξω τὸ μνῆμά της καὶ τῆς ἀδελφῆς μου; εἶνε ἐδῶ ἀπ' ὀπίσω ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν.

Κάτω ἀπὸ τὴν σκιὰν πεντ' ἐξ κυπαρίσσων εἶνε κοντὰ κοντὰ τὰ δύο μνήματα τῆς μητρὸς καὶ τῆς ἀδελφῆς της· ἁπλᾶ, ἁπλᾶ, σκεπασμένα μὲ χλόην καὶ ἄνθη, ἔχουν μόνον στόλισμα ἀπὸ ἕνα μαρμάρινον σταυρόν. Ὁ σταυρὸς τῆς ἀδελφῆς της φέρει τὸ ὄνομα *Ἐλένη*. Εἰς κάθε σταυρὸν παρετήρησα κρεμασμένον ἀπὸ ἕνα στέφανον ἐξ ἀμαράντων. Χωρὶς νὰ τὸ θέλω ἐταράχθηκα. Ἐκείνη μὲ παρετήρησε βέβαια καὶ ἐμάντευσε τὴν ἀφορμήν· προσήλωσεν εἰς ἐμὲ τὰ φωτερά της μάτια καὶ εἶπε μὲ φωνὴν τῆς ὁποίας ἡ γλυκύτης μοῦ ἐσπάραξε τὴν καρδιά:

— Εἶνε λοιπόν, κύριε Στέφανε, πολὺ ἀστεῖον νὰ μαζεύῃ κἀνεὶς ἀμάραντα;

Τί ν' ἀποκριθῶ; ἐκοκκίνισα ὡς ἔνοχος καὶ ἐχαμήλωσα τὰ βλέμματα.

Ἡ καλὴ κόρη ἤθελε λοιπὸν τἀμάραντα διὰ νὰ στολίσῃ τὰ μνήματα τῆς μητρὸς καὶ τῆς ἀδελφῆς της; Τώρα ἐννόησα, καὶ ἐδικαίωσα τὴν ὀργήν της καὶ τὴν λύπην της· τὴν εἶχα πειράξῃ κατάκαρδα.

Προσεπάθησα νὰ ἐξιλεωθῶ ἐπιδεικνύων εἰλικρινῆ μετάνοιαν διὰ τῆς διαγωγῆς μου, καὶ δὲν ἐτόλμησα τὸ παραμικρὸν ν' ἀντείπω πλέον πρὸς τὴν Ἀμαρυλλίδα καθ' ὅλην τὴν πρωϊνήν μας συνομιλίαν, ἥτις παρετάθη μέχρι τῶν 9 εἰς τὸ χαριτωμένον ἐκεῖνο κιόσκι καὶ εἰς τοὺς δρομίσκους τοῦ ἐκτεταμένου κήπου. Καὶ ὁ κ. Ἀναστάσιος μὲ πολλὴν ὄρεξιν παρηκολούθει τὴν εὐθυμίαν μας καὶ θύμωσε σχεδόν, ὅταν εἶπα ὅτι θὰ φύγω πρὶν μὲ κλείσῃ ἡ ζέστη...

Εἶνε ἀνάγκη νὰ σοῦ εἰπῶ ὅτι οὔτε ἰδέαν εἶχον πλέον περὶ ἀναχωρήσεως; Καὶ τί καλὰ ποὺ δὲν εἶχα προφθάσῃ νὰ εἰπῶ τίποτε περὶ τῆς ἀποφάσεώς μου εἰς τὸν γειτονά μου. Τι θὰ ἔκαμνα τότε σὲ παρακαλῶ; ἢ ἔπρεπε νὰ φύγω θέλων καὶ μή, ἢ θὰ ἐγινόμην γελοῖος μένων—καὶ εἶνε βέβαιον ὅτι πάντοτε θὰ ἐπροτιμοῦσα τὸ δεύτερον...

Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος παράξενος μοῦ ἐφαίνετο ἡ συμπεριφορὰ τῆς κόρης· εἰς ὀλίγας ὥρας ν' ἀλλάξῃ ἔτσι; Ἐνῷ ἐπρόσμενα χειμῶνα νὰ εὕρω ἄνοιξιν; Δὲν ἠμποροῦσα νὰ τὸ ἐξηγήσω αὐτό!

Φαντάσου τὴν ἔκπληξιν τοῦ ἐπιστάτου, ὅταν μὲ εἶδε νὰ λύνω πάλιν τὰ βοῦχά μου, καὶ ὅταν τοῦ εἶπα ὅτι δὲν φεύγω, χωρὶς νὰ δικαιολογήσω τὴν αἰτίαν τῆς ἀναβολῆς. Ἐπῆγε εἰς τὸν ἐξώστην καὶ ἐκινοῦσε τὸ δεξί του χέρι,—θαρρῶ πῶς ἐσταυροκοπεῖτο...

Μετὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἠκολούθησεν ἑβδομὰς ὁλόκληρος, χωρὶς τίποτε νὰ συμβῇ τὸ παράξενον· ὅπως τὸ νερὸν μερικῶν ποταμιῶν εἰς τὴν ἀρχὴν κάμνει μικρὸν καταρράκτην καὶ χύνεται μὲ κρότον καὶ θολόνεται, ἔπειτα ὅμως καθαρίζει καὶ τρέχει εἰς τοὺς κάμπους ἥσυχα—ἔτσι ἐπερνοῦσεν ἥσυχα καὶ ἡ ζωή μου μετὰ τὴν ταραχὴν τῶν πρώτων ἡμερῶν. Εἰς τοῦ κ. Ἀναστασίου ἐπήγαινα καθ' ἡμέραν, κἄποτε καὶ δὶς τῆς ἡμέρας καὶ ἐγευμάτισα δυο τρεῖς φοράς. Ἐνῷ ἡ μονοτονία τῆς ἐξοχῆς μ' ἔπληττε, κατ' ἀρχάς, τώρα ἴσα ἴσα αὐτὴ ἡ μονοτονία μ' ἐνθουσίαζε καὶ παρακαλοῦσα κάθε ἡμέρα ποῦ ἤρχετο νὰ ὁμοιάζῃ μ' ἐκείνην ποῦ περνοῦσε. Ἔπειτα ἄρχισα νὰ δοκιμάζω κατὰ μικρὸν τὰ θέλγητρα τοῦ ἀγροτικοῦ βίου· ἐγνωρίσθην μὲ τοὺς χωρικούς, ἐπήγαινα εἰς τὰ πτωχικά τους σπίτια, ὡμιλοῦσα μαζί τους περὶ τοῦ κτήματος τοῦ θείου μου, περὶ βελτιώσεως τῆς καλλιεργίας, μὲ ἀληθινὸν ἐνδιαφέρον, τὸ ὁποῖον ἀπέκτησα βαθμηδὸν καὶ χωρὶς νὰ τὸ

ἐννοήσω. Ἔκαμνα ἐκδρομὰς εἰς τὰ χωράφια, ὅπου τὸ σιτάρι ἦτο πλέον μεστωμένον καὶ ἔπρεπε ν' ἀρχίσῃ ὁ θερισμός, ἢ ἐκεῖ ὅπου ἐσκάλιζον τὰς φυτείας τοῦ ἀραβοσίτου: ἐν γένει ἀνεκατευόμην εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ κτήματος πρὸς μεγάλην δυσαρέσκειαν τοῦ ἐπιστάτου. Ἡ ἀλήθεια δὲ εἶνε ὅτι ἡ συνεχὴς συναναστροφὴ μὲ τὸν πολύπειρον γείτονά μου μοῦ μετέδιδε καὶ πλείστας γνώσεις γεωργικάς, αἱ ὁποῖαι ἐξέπληττον τοὺς χωρικοὺς καὶ ἔκαμναν σεβαστὴν τὴν γνώμην μου. Μὲ τὰς ἀσχολίας αὐτὰς καὶ μὲ τὴν ἀνάγνωσιν καλῶν βιβλίων, τὰ ὁποῖα ἢ εἶχον μαζί μου ἢ μοῦ ἐδάνειζεν ὁ γείτων μου, ἐπερνοῦσα τὰς ὥρας ἐκείνας, ὅσας δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ διέλθω πλησίον τῆς Ἀμαρυλλίδος.

Ἀλλ' αἱ ὧραι, τὰς ὁποίας διηρχόμην μαζί της, ἦσαν αἱ ὧραι τῆς ἀληθινῆς εὐδαιμονίας μου! Καθ' ἡμέραν ἀπεκαλύπτοντο εἰς ἐμὲ τοῦ μοναδικοῦ χαρακτῆρός της νέα συστατικά, νέα πλεονεκτήματα. Ὅσῳ τὴν ἐγνώριζα καλλίτερον, τόσῳ μοῦ ἐφαίνετο ἐντελεστέρα καθ' ὅλα. Εἶδες εἰς τὰ ἔργα τῆς τέχνης τὶ συμβαίνει; ἐὰν εἶνε ἔργα μέτρια, μᾶς θέλγουν ἴσως εἰς τὴν ἀρχήν, ἀλλ' ὅσῳ τὰ παρατηροῦμεν τόσῳ τὰ χορταίνομεν, τὰ βαρυνόμεθα, καὶ ἀρχίζομεν νὰ διακρίνωμεν τὰ ἐλαττώματά των εἰς τὰς λεπτομερείας. Ἀπεναντίας δὲ τὰ ἀριστουργήματα τῶν μεγάλων τεχνιτῶν, ὅσῳ τὰ μελετῶμεν, κἄτι νέον εὑρίσκομεν εἰς αὐτὰ καὶ τόσῳ πλειότερον τὰ ἐννοοῦμεν καὶ τὰ θαυμαζόμεν. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ εἰς τὰ διάφορα ἔργα τῆς φύσεως—καὶ ἡ Ἀμαρυλλὶς εἶνε ἓν ἐκ τῶν ἀριστοτεχνημάτων αὐτῆς!...

[Ἕπεται συνέχεια.]

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ

ΑΠΟ ΝΙΚΟΠΟΛΕΩΣ ΕΙΣ ΟΛΥΜΠΙΑΝ

Ἐπιστολαὶ πρὸς φίλον.

ΙΓ'

Πάτραι τῇ 30 Ἀπριλίου.

Δὲν θὰ μ' ἐπίστευες ἐὰν ἔλεγα ὅτι δὲν αἰσθάνομαι τὰ μέλη κατάκοπα φθάσας ἐνταῦθα περὶ τὴν δεκάτην ὥραν τὸ ἑσπέρας, ἀφοῦ ἀνεχώρησα ἐκ Πύργου εἰς τὰς τρεῖς τὸ πρωΐ. Ὁ δρόμος εἶναι μακρός, ἀλλὰ τὸν διεκόψαμεν ἐπὶ τρεῖς περίπου ὥρας κατὰ τὸ μέσον τῆς ἡμέρας πρὸς ἀπόλαυσιν τοῦ καλοῦ προγεύματος, τὸ ὁποῖον μᾶς εἶχε προετοιμάσει ἐντὸς καλάθου ὁ ἐξαίρετος Πύργιος ξενοδόχος μας. Ἦσαν τὰ πάντα ἐκεῖ τερπνὰ καὶ δροσερὰ ὑπὸ τὴν σκεπαστὴν τοῦ χανίου, εἰς Ψαρέικα, ἐνῷ ὁ ἥλιος τῆς μεσημβρίας κατέφλεγε τὴν πέριξ ἡμῶν ἐρημίαν, οἱ δὲ τέττιγες ἐπανηγύριζον θορυβωδῶς τὴν ἐπάνοδον τοῦ θέρους,—διότι ἐνταῦθα ἤρχισεν ἤδη τὸ θέρος· ὁ καύσων ὑποφέρεται εἰσέτι, ἀλλ' ἐντὸς ὀλίγου θ' αὐξήσῃ ἐπαισθητῶς. Εὐτυχῶς ἡ περιοδεία μας εἶναι ἐν τῷ τελειοῦσθαι.

Παρεκτὸς τοῦ μήκους τοῦ δρόμου, τοῦ καύσωνος τοῦ ἡλίου, καὶ τῶν κλονισμῶν τῆς ἁμάξης, ἠδυνάμην νὰ συγκαταλέξω ὡς πρόσθετον αἰτίαν καμάτου καὶ τὴν ἀνησυχίαν μὴ ἀπολήξῃ εἰς δυστύχημα ἡ ἐκδρομή, ἐὰν δὲν ἐπείθετό τις τάχιστα ὅτι δύναται νὰ ἔχῃ τὰ πιστὰ εἰς τὴν ἐπιδεξιότητα τοῦ ἁμαξηλάτου. Εἶναι ἀληθῶς θαυμάσιοι οἱ Ἕλληνες οὗτοι ἁμαξηλάται. Γνωρίζεις ἤδη τὸν Ἰωάννην Κακόν τῆς Ἄρτης. Ὁ σημερινός του συνάδελφος εἶναι ἐπίσης ἄξιος τῆς τιμῆς, τῆς ὁποίας τὴν ἀπονομὴν ἠυχήθημεν εἰς ἐκεῖνον. Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι χαράσσουν ἐκ προοιμίων τὰς ὁδούς, τὰς ὁποίας οἱ μηχανικοὶ θὰ κατασκευάσωσιν ἀκολούθως. Ἀντὶ ἄλλων ἐργαλείων ἔχουν τοὺς τροχοὺς τῶν ἁμαξῶν, οἵτινες ὑπερπηδοῦν τὰ πάντα χωρὶς νὰ θραυσθῶσιν, τὰ ἀκαταπόνητα ἄλογά των, καὶ τὴν ῥιψοκίνδυνον τόλμην των. Τίποτε δὲν τοὺς φοβίζει! Ὑπὸ τὴν ἰσχυρὰν καὶ ἐπιδέξιον χεῖρά των οἱ ἵπποι καταδύονται εἰς τέλματα βορβορώδη καί, ὦ τοῦ θαύματος! ἐξέρχονται εἰς τὸ ἀπέναντι μέρος. Διακόπτεται ὁ δρόμος ἀπὸ χάνδακα; Δύο τρεῖς ξηρόλιθοι ἑκατέρωθεν εἰς ὑποστήριξιν δῆθεν τῶν τροχῶν, δύο τρεῖς ῥαβδισμοὶ ἐπίκαιροι εἰς τὰ νῶτα τῶν ἵππων, καὶ διέβημεν τὸν χάνδακα! Ἔπειτα παρουσιάζεται ποταμός, ὁ Πηνειὸς τῆς Ἤλιδος. Ἡ εὐρεῖα κοίτη σὲ ἀνησυχεῖ ὡς πρὸς τὸ βάθος του, βλέπων δὲ τὴν ἅμαξαν βαθμηδὸν βυθιζομένην ἐντὸς αὐτοῦ, σκέπτεσαι ὅτι σὲ ἠδίκησαν οἱ γονεῖς σου μὴ μαθόντες σε νὰ κολυμβᾷς ὅτε ἦσο μικρός. Ἀλλ' ἰδού, ἔρθασας εἰς τὴν ἀντίπεραν ὄχθην καὶ ἀνακουφίζεσαι!

Σήμερον εἴπερ ποτὲ ἐνόησα κατὰ πόσον δικαιοῦνται οἱ ξένοι ὅτε παραπονοῦνται διὰ τὴν ἔλλειψιν ὁδῶν ἐν Ἑλλάδι. Ἀληθῶς οὐδὲν μᾶς ἐβίαζε νὰ μεταβῶμεν διὰ ξηρᾶς εἰς Πάτρας, ἀλλ' οὐχ ἧττον ἔπρεπε νὰ ὑπάρχῃ καλὴ ὁδὸς μεταξὺ δύο τοιούτων κέντρων πληθυσμοῦ, οἷα ἡ πόλις αὕτη καὶ ὁ Πύργος. Ἐντὸς ὀλίγου ἐλπίζεται ὅτι θὰ γείνῃ καὶ τοῦτο· τὸ πρῶτον τμῆμα μεταξὺ τοῦ χωρίου Ἀχαΐας καὶ Πατρῶν κατεσκευάσθη ἤδη, ἄλλα δὲ τμήματα, συμπεριλαμβανομένων τῶν γεφυρῶν, κατεκυρώθησαν εἰς ἐργολάβους, ὁρισθέντος διὰ τὰ ἔργα ταῦτα τοῦ ποσοῦ δραχμῶν ἐννεακοσίων χιλιάδων. [1]) Ἂς ἐλπίζωμεν ὅτι δὲν θὰ

(1) Κατ' ἐπίσημον πίνακα δημοσιευθέντα ἐν τῇ ἐφημερίδι «Ὥρᾳ» τῆς 11 Σεπτεμβρίου 1884, εἶχε κατακυρωθῆ μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἡ ἐργολαβία διὰ τὴν κατασκευὴν ὁδῶν εἰς τοὺς δεκαέξ νομοὺς τοῦ Βασιλείου διὰ τὸ ποσὸν . . . . . Δρ. 22,916,856
Ἐπρόκειτο δὲ νὰ κατακυρωθῶσιν εἰσέτι διὰ » 3,760,000 Δρ. 26,676,856.
Ἐκ τῶν ἔργων τούτων τὰ τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας καὶ Ἤλιδος ἀνήρχοντο εἰς τὸ ποσὸν Δρ. 4,543,766.
Ἐγίνοντο δὲ προσέτι μελέται διὰ 353 χιλιόμετρα νέων ὁδῶν.
Ταῦτα ἀνεξαρτήτως τῶν κατασκευαζομένων σιδηροδρόμων.

βραδύνη ἡ τελείωσις καὶ ταύτης καὶ ὅσων ἄλλων ὁδῶν κατασκευάζονται ἢ ἐσχεδιογραφήθησαν.

Ἡ διερχομένη τὸ μέρος τῆς Γαστούνης ὁδὸς εἶναι, ὡς φαίνεται, κατά τι καλλιτέρα τῆς εὐθείας γραμμῆς, τὴν ὁποίαν ὁ ἀμαξηλάτης μας ἐπροτίμησε διὰ νὰ κερδίσωμεν μιᾶς ἢ δύο ὡρῶν δρόμον. Δὲν ἔχομεν τὸ δικαίωμα νὰ τὸν κατηγορήσωμεν ὅτι μᾶς ἀπεμάκρυνεν ἐκεῖθεν, ἀφοῦ παρητήθημεν τοῦ σκοποῦ τοῦ νὰ διανυκτερεύσωμεν εἰς Γαστούνην. Τὴν λύπην μου ὅμως ὅτι δὲν θὰ ἐπισκεφθῶ τὸ Χλομοῦτσι ἐπηύξανε σήμερον ἡ θέα τῶν ἐρειπίων τοῦ φρουρίου τούτου, τὸ ὁποῖον κατὰ τὸ πλεῖστον τῆς ἡμέρας ἔβλεπα μακρόθεν. Ἁρμοδιωτέραν τοποθεσίαν δὲν ἠδύναντο νὰ ἐκλέξωσιν οἱ κτίσαντες αὐτό. Ὁ λόφος τὸν ὁποῖον ἐπιστέφουν τὰ λείψανα τῶν πύργων του ὑψοῦται εἰς τὸ ἄκρον τῆς εὐρείας πεδιάδος τῆς Ἤλιδος, ὡς φραγμὸς μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ Ἰονίου πελάγους. Ἡ θέα ἐκ τῆς κορυφῆς θὰ εἶναι ἐκτεταμένη ὅσῳ καὶ ὡραία, θὰ ἱκανοποιεῖτο δὲ ἡ φιλοδοξία ἢ καὶ θὰ ἐξήπτετο ἡ φιλοκέρδεια τῶν ξένων αὐθεντῶν τοῦ Μωρέως, βλεπόντων ἐκεῖθεν τοσαύτην χώραν, τῆς ὁποίας ἦσαν ἢ ἤθελον νὰ γείνωσιν οἱ κύριοι. Καὶ ὄχι σήμερον μόνον, ἀλλὰ καθ' ὅλας τὰς ἡμέρας ταύτας δὲν ἔπαυσαν ἐφελκύουσαι τὰ βλέμματά μου αἱ ἀπότομοι γραμμαὶ τοῦ Χλομουτσίου. Τὰς ἔβλεπα ἀπὸ τὸν κόλπον τῶν Πατρῶν καὶ ἀπὸ τὰ νερὰ τῆς Αἰτωλίας, καθὼς καὶ ὅτε παρέπλεα τὴν Κεφαλληνίαν ἢ περιηρχόμην τὴν ἐξοχὴν τῆς Ζακύνθου.

Τὸ φρούριον τοῦ Χλομουτσίου, ἢ τῆς Κλαρέντσας, ἢ τοῦ Clairmont κατὰ τὴν Γαλλικὴν ὀνομασίαν του, ἱδρύθη ὑπὸ Γοδεφρείδου τοῦ Β', υἱοῦ Γοδεφρείδου τοῦ Βιλλαρδουίνου τοῦ ἀποβιώσαντος κατὰ τὸ 1218. Πρὸς οἰκοδομήν του ἐχρησιμοποιήθησαν τὰ εἰσοδήματα τοῦ Καθολικοῦ κλήρου, τὸν ὁποῖον ἡ φραγκικὴ κατάκτησις ἐνεφύτευσεν ἐν Ἑλλάδι. Ὁ κλῆρος οὗτος, διατεινόμενος ὅτι ἐξαρτᾶται ἐκ μόνου τοῦ Πάπα, δὲν ἠθέλησε νὰ ὑποβληθῇ εἰς τὴν στρατιωτικὴν φεουδαλικὴν ὑπηρεσίαν καὶ ἀντέστη εἰς τὰς περὶ τούτου ἀπαιτήσεις τοῦ Γοδεφρείδου· οὗτος δὲ πρὸς τιμωρίαν ἐδήμευσε τὰ κτήματα τοῦ κλήρου. Ἡ διὰ τῶν προσόδων αὐτῶν οἰκοδόμησις τοῦ φρουρίου διήρκεσεν ἐπὶ τρία ἔτη. Ἡ πρωτεύουσα τῶν Φράγκων Ἀνδραβίδα ἔκειτο πλησίον ἐκεῖ, ὁ δὲ εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ λόφου λιμὴν τῆς Κλαρέντσας ἦτο προσφορώτατος διὰ τὴν μεταξὺ τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Γαλλίας ἢ τῆς Ἰταλίας συγκοινωνίαν. Τὰ πάντα συνέτρεχον πρὸς ἀνύψωσιν τοῦ Χλομουτσίου, μαρτυρεῖ δὲ τὴν ἀποκτηθεῖσαν σημασίαν του καὶ ἡ πρόσθετος αὐτοῦ ἰταλικὴ ὀνομασία Castel-Tornese, εἴτε παραγομένη ἐκ τῶν ἐκεῖ κοπτομένων νομισμάτων τῶν Γάλλων ἡγεμόνων (livres tournois), εἴτε ἐτυμολογουμένη ἐκ τῶν ἱπποτικῶν ἀγώνων (tournois), εἰς τοὺς ὁποίους συνέρρεον οἱ σιδηρόφρακτοι πολεμισταὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, καθὼς ἄλλοτε συνήρχοντο ἐκεῖ πλησίον, παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἀλφειοῦ, τὰ τέκνα τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος εἰς τὰς εὐγενεστέρας συναθροίσεις τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων.

Τὸ Χλομοῦτσι δὲν εἶναι τὸ μόνον λείψανον τῆς φραγκικῆς ἐν Ἑλλάδι κυριαρχίας. Πολλαχοῦ διαιωνίζουν τὴν μνήμην της φρούρια ἠρειπωμένα. Καὶ τὸ ὄνομα δὲ τῆς πόλεως Γαστούνης, τὸ ὁποῖον τοσάκις σήμερον ἀνέφερα, ἀνακαλεῖ τὸ ὄνομα τοῦ ἀγνώστου Γάστωνος ὅστις τὴν ἐθεμελίωσε. Αἱ ἔρευναι τοῦ Buchon καὶ τοῦ Hopf δὲν ἐπέστησαν εἰσέτι ἀρκούντως τὴν προσοχὴν τῶν περιηγουμένων τὴν Ἑλλάδα εἰς τὴν περίοδον ταύτην τῆς ἱστορίας της. Ἀλλ' εἰς τοῦτο συντελεῖ καὶ ἡ λάμψις τῆς ἀρχαιότητος, ἐπισκιάζουσα πάντατ' ἄλλα. Οἱ περιηγηταὶ δὲν ἐπισκέπτονται τὴν Ἑλλάδα χάριν τῶν μεσαιωνικῶν μνημείων της. Ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ ἐξαιρέσεις, ὡς τοιαύτην δὲ σοῦ συνιστῶ τὴν ἀξιόλογον μελέτην περὶ τῶν Φράγκων ἐν Πελοποννήσῳ τοῦ κ. Tozer, ἥτις ἐδημοσιεύθη Ἀγγλιστὶ εἰς τὴν περυσινὴν ἐπετηρίδα τῆς ἐν Λονδίνῳ ἑταιρίας τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων.

Ὅτε οἱ Φράγκοι οὗτοι ἐδέσποζον ἐνταῦθα, ἡ πεδιὰς τῆς Ἤλιδος θὰ ἦτο πλειότερον βεβαίως κατῳκημένη καὶ καλλιεργημένη ἢ σήμερον. Τώρα, ἀφοῦ διέλθῃ τις τὴν περὶ τὸν Πύργον πλουσίαν ζώνην καὶ προτοῦ πλησιάσῃ εἰς τὸ χωρίον Ἀχαΐαν, διαπερᾷ ἐκτάσεις ἀκαλλιεργήτους καὶ ἀκατοικήτους. Ναὶ μὲν ἡ πρὸς τὰ ἀριστερὰ φαινομένη μακρόθεν Γαστούνη, καὶ αἱ σπάνιαι ἐπὶ τοῦ δρόμου μας κῶμαι ἔχουν ἑκάστη ζώνην πέριξ καλλιεργημένην. Ἀλλ' ἀνάγκη νὰ πλησιάσωσι πρὸς ἀλλήλας αἱ διάφοροι αὗται ζῶναι καὶ νὰ συνενωθῶσιν ὅπως ὁλόκληρος ἡ πεδιὰς αὕτη γείνῃ ὁποία ὡς ἐκ τῆς γεωλογικῆς καὶ γεωγραφικῆς της θέσεως δύναται ν' ἀποβῇ, καὶ ὁποία ἀπέβη κατὰ τὸ μεσημβρινώτερον αὐτῆς μέρος, πέριξ τοῦ Πύργου. Πρὸς τοῦτο ἀπαιτεῖται ἡ αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ. Δὲν ἔχουν δὲ οὕτω τὰ τῆς Ἤλιδος μόνον. Πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος θὰ ἴδῃς κέντρα, ὅπου ἡ συσσώρευσις τοῦ πληθυσμοῦ ἔφερε τὴν καλλιέργειαν, τὴν κίνησιν καὶ τὴν εὐημερίαν, ἐξερχόμενος δὲ τῶν προνομιούχων τούτων περιφερειῶν ὁδοιπορεῖς ἐπὶ ὥρας ὁλοκλήρους χωρὶς νὰ ἴδῃς οὔτε κατοικίας ἀνθρώπων, οὔτε καλλιεργημένους ἀγρούς. Ὁ περιηγούμενος κατὰ πρῶτον τὰς εὐδαίμονας χώρας σας Ἕλλην ἐκπλήσσεται προπάντων βλέπων τὴν ἀδιάκοπον συνέχειαν τῆς καλλιεργείας καὶ τὴν πυκνότητα τῶν πόλεων καὶ τῶν χωρίων. Τοῦτο ἐνταῦθα δὲν ὑπάρχει. Ὅταν ἡ Ἑλλὰς ὁλόκληρος ἀποβῇ ὁποία εἶναι ἤδη περὶ τὸν Πύργον, τότε δὲν θὰ ἔχωμεν τί νὰ σᾶς φθονήσωμεν.

Προτοῦ φθάσῃ τις εἰς τὰ δύο χωρία τῆς Ἐπάνω καὶ Κάτω Ἀχαΐας διέρχεται δάσος δρυῶν γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ἀλῆ Τσελεπῆ, ἀρχαίου Τούρκου ἰδιοκτήτου του. Δὲν ὑπάρχουν πολλὰ τοιαῦτα δάση εἰς τὰς πεδιάδας τῆς Ἑλλάδος, εὐφραίνεται δέ τις εὑρισκόμενος ἐκεῖ ὑπὸ τὴν σκιάν, μετὰ τὴν διάβασιν τόσης γῆς ξηρᾶς καὶ ἀγόνου. Πέραν ὅμως τῆς Ἀχαΐας ἀνευρίσκει τις ἐκ νέου τὸν πολιτισμόν. Ἡ ὁδὸς εἶναι καλή, τὰ χωρία πυκνότερα, ἡ καλλιέργεια ἐπιμελημένη, καθόσον δὲ πλησιάζεις εἰς τὰς Πάτρας καταλαμβάνεσαι ἐξ αἰσθήματος εὐεξίας ἐπαυξανομένου ἐκ τοῦ μεθυστικοῦ ἀρώματος τῶν ἡνθισμένων κατὰ τὴν ὥραν ταύτην τοῦ ἔτους μοσχοϊτεῶν. Ἔπειτα ἔρχεται ἡ δρόσος τῆς ἑσπέρας καὶ ὁ ἥσυχος ρόχθος τῆς θαλάσσης παρὰ τὴν ὁποίαν κεῖται τὸ τελευταῖον μέρος τοῦ δρόμου, ἀφ' οὗ δὲ τὸ σκότος πυκνωθῇ σμήνη πυγολαμπίδων σὲ συνοδεύουν.

(Ἕπεται τὸ τέλος.)

Δ. ΒΙΚΕΛΑΣ

ΘΩΜΑΣ Ο ΑΓΡΙΑΝΘΡΩΠΟΣ

Ἐπανηρχόμην ἐκ τοῦ κυνηγίου μόνος τὴν ἑσπέραν, ἐποχούμενος ἐπὶ τοῦ ἐλαφροτάτου δίφρου μου. Μοὶ ὑπελείποντο δὲ ἔξ ἔτι βέρστια νὰ διανύσω. Ἡ ἐξαίρετος φορβάς μου διεπέρα διὰ βήματος μακροῦ ὁμαλοῦ καὶ δρομαίου τὴν μεστὴν κονιορτοῦ ὁδόν, ἐκ διαλειμμάτων μυχθίζουσα καὶ σαλεύουσα τὰ ὦτα. Ὁ κύων μου καίτοι ἦτο κατάκοπος, ἐφαίνετο ὅμως ὡς διὰ λωρίου προσδεδεμένος εἰς τὸν δίφρον, τοσοῦτον ὁμαλῶς παρηκολούθει, ἀπέχων ἡμισυ βῆμα ἀπὸ τοῦ τροχοῦ. Προεμηνύετο δεινὴ καταιγίς. Νέφος πυκνὸν ἰόχρουν ἀνέβαινε βραδέως ὄπισθεν τοῦ ἄνωθέν μου δάσους καὶ σύννεφα φαιόχροα ἀτάκτως συνωθούμενα ἔτρεχον εἰς συνάντησιν μου. Τὰ πέριξ μου ὑψηλὰ δένδρα ἐσείοντο, ἔτριζον, ἐθορύβουν χωρὶς νὰ φαίνεται ἴχνος τι ἀνέμου. Ὁ πνιγηρὸς καύσων αἴφνης μετεβλήθη εἰς ὑγρὰν δρόσον, καὶ ἐν βραχεῖ αἱ σκιαὶ ἔγειναν ἀμαυρότεραι. Ἔπληξα διὰ τῶν ἡνίων τὰ πλευρὰ τῆς φορβάδος μου, κατέβην πρό τινος χαράδρας διακοπτούσης τὸν δρόμον μου, διῆλθον τὴν ξηρὰν αὐτῆς κοίτην κατεστρωμένην ὑπὸ θαμνίσκων, ἀνερριχήθην τὸν ἐνώπιόν μου ἀνερχόμενον ἀνήφορον καὶ εἰσέδυσα εἰς τὸ δάσος.

Ἡ ὁδὸς ἐξετείνετο ἑλισσομένη μεταξὺ πυκνῶν συστάδων λεπτοκαρυῶν, ὧν ἡ σκιὰ ἐσκότιζεν αὐτήν. Καὶ προέβαινον μέν, ἀλλὰ μετὰ πολλοῦ μόχθου. Τὸ εὐπαθὲς ὄχημά μου προσέκοπτεν ἀδιαλείπτως πρὸ τῶν προαιωνίων βιζῶν τῶν δρυῶν καὶ τῶν φιλυρῶν, καὶ ὁ ἵππος ἤρχιζεν ἤδη νὰ ἀφρίζῃ. Αἴφνης ἄνεμος σφοδρὸς ἐνέσκηψεν ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῶν δένδρων, τὰ δένδρα ἐστέναξαν καὶ χονδραὶ ῥανίδες βροχῆς ἐμάστιξαν θορυβωδῶς τὰ φύλλα, βροντὴ ἀντήχησεν, ἀστραπὴ ἔλαμψε καὶ ἡ καταιγὶς ἀπέλυθη. Κατέπεσε βροχὴ ῥαγδαιοτάτη. Ἠναγκαζόμην λοιπὸν νὰ βαδίζω βῆμα πρὸς βῆμα, καὶ μετ' ὀλίγον ἠναγκάσθην νὰ σταθῶ, διότι ὁ ἵππος μου ἐχώνετο εἰς τὸν βόρβορον καὶ δὲν ἠδυνάμην νὰ διακρίνω τίποτε δύο βήματα μακράν· τὸ σκότος ἦτο ψηλαφητόν. Ὅπως λοιπὸν ἠδυνήθην κατέφυγον ὑπὸ πυκνὸν φύλλωμα, καὶ ἐκεῖ κύπτων καὶ κεκαλυμμένον ἔχων τὸ πρόσωπον, ὡπλίσθην, ὡς λέγουσι, δι' ὑπομονῆς καὶ καρτερίας ἀναμένων τὸ πέρας τῆς καταιγίδος. Ἀλλ' αἴφνης ἐν τῷ μέσῳ τῆς λάμψεως ἀστραπῆς τινος διέκρινα ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ὑψηλὸν σῶμα ἀνθρώπου, οὗ τὰς κινήσεις καὶ τὴν διεύθυνσιν παρηκολούθησα μετὰ προσοχῆς. Καθ' ὅσον δ' ἐπλησίαζεν εἰς τὸν δίφρον μου κατὰ τοσοῦτον καὶ αἱ διαστάσεις τοῦ σώματος ἐκείνου ἐμεγεθύνοντο.

« Τίς εἶ, ἀνεφώνησε μετ' ἠχηρᾶς φωνῆς.

— Καὶ σὺ τίς εἶ; ἀπεκρίθην.

— Εἶμαι ὁ δασοφύλαξ.

Τῷ εἶπον καὶ ἐγὼ τὸ ὄνομά μου, καὶ παρευθεὶς πραϋνθεὶς προσέθηκε.

— Ἄ! σεῖς εἶσθε! εἰξεύρω. Ἐπιστρέφετε εἰς τὸ κτῆμά σας;

— Τοῦτο ἐπεθύμουν, ἀλλ' αὐτὸ τὸ κακόν, ἀδελφέ μου!

— Πραγματικῶς δὲν χωρατεύει. »

Ζωηρὰ ἀστραπὴ κατεφώτισε τὴν μορφὴν τοῦ δεσμοφύλακος ἄνωθεν ἕως κάτω. Κεραυνοῦ δὲ κρότος ξηρὸς καὶ ῥαγδαῖος ἐπηκολούθησε τὴν ἀστραπήν, καὶ ἡ βροχὴ μετὰ διπλασίας ὁρμῆς κατεμάστιζε τὴν ἀτμόσφαιραν.

— Καὶ θὰ βαστάξῃ πολύ, εἶπεν ὁ δασοφύλαξ.

— Τί νὰ γείνῃ λοιπόν;

— Θέλετε νὰ σᾶς 'πάγω εἰς τὴν καλύβα μου; εἶπεν ἀποτόμως.

— Μετὰ χαρᾶς.

— Ἀναιβῆτε λοιπὸν εἰς τὸ κάθισμά σας ».

Καὶ προχωρήσας πρὸς τὴν κεφαλὴν τοῦ ἵππου τὸν ἔλαβεν ἀπὸ τὸν χαλινὸν καὶ τὸν ἔσυρεν πλαγίως ἔξω τοῦ ἔλους, εἰς ὃ εἶχε προσκολληθῇ.

Καὶ ἐξεκινήσαμεν.

Ἐκρατούμην μετὰ δυσκολίας ἀπὸ τοῦ προσκεφαλαίου, ὅπερ δυσκόλως παρηκολούθει τοὺς δονισμοὺς καὶ τὰς ἀτάκτους κινήσεις τοῦ καθίσματος ὡς μονόξυλον ἀγρίων ἐν τῷ πελάγει. Κατεθλιβόμην βλέπων τὴν τάλαινάν μου Ἄρτεμιν ζυμώνουσαν τὸν πηλόν, βυθιζομένην ἐν τῷ βορβόρῳ, ἀναδυομένην καὶ μετ' ὀλίγα βήματα πάλιν βυθιζομένην, ἀλλὰ χωρὶς τὸ παράπαν νὰ μακρυνθῇ ἀπὸ τοῦ ῥεύματος, οὕτως εἰπεῖν, τῆς ἀναπνοῆς μου καὶ ἀπὸ τοῦ ἤχου τῆς φωνῆς μου. Ὁ δὲ δασοφύλαξ προπορευόμενος ἔκυπτεν ὁτὲ μὲν δεξιὰ

ότὲ δὲ ἀριστερὰ καὶ ἐφαίνετο ὥς τι φάσμα.

Οὕτω πως ἐβαδίσαμεν ἱκανὴν ὥραν· τέλος δὲ ὁ ὁδηγός μου σταθεὶς μοὶ εἶπε μετὰ μεγίστης ἀταραξίας:

— Ἐφθάσαμεν, κύριε.

Τριγμὸς ἠκούσθη καὶ ταυτοχρόνως ὑλακαὶ κυνῶν πολλαὶ καὶ παρατεταμέναι. Ὑψώσας τὴν κεφαλήν, διέκρινα ὑπὸ τὴν λάμψιν ἀστραπῆς μικρὰν καλύβην ἐν τῷ μέσῳ μεγίστης αὐλῆς περιπεφραγμένης. Διὰ μικροῦ τινος παραθύρου ἐφαίνετο πρὸς τὸ βάθος ἀμυδρὸν φῶς. Ὁ δασοφύλαξ ὡδήγησε τὸν ἵππον πλησίον τῆς θύρας καὶ ἔκρουσε.

«Τώρα! τώρα!» ἀπεκρίθη φωνὴ παιδική, καὶ ἐν τῷ ἅμα δοῦπος γυμνῶν ποδῶν ἦλθεν εἰς τὰ ὦτά μου. Ἀνοίγεται ἡ θύρα καὶ κοράσιον δωδεκαετὲς μὲ τὸ ὑποκάμισον, ἐζωσμένον διὰ λωρίδος ὑφάσματος, ἐφάνη ἐπὶ τῆς φλιᾶς κρατοῦν φανάριον.

— Φέξε 'ς τὸν κύριον, εἶπεν ὁ ὁδηγός μου, καὶ ἐγώ, προσέθηκε, 'πὰ' νὰ βάλω μέσα τὸ ζῷο καὶ τὸ καροτσάκι»

Ἡ κόρη μ' ἐκύτταξε καὶ εἰσῆλθε φέγγουσα. Ἐγὼ δὲ τὴν ἠκολούθησα.

Ἡ καλύβη τοῦ δασοφύλακος ἦτο ὅλη ὅλη ἐν δωμάτιον καπνιστόν, χαμηλόν, γυμνόν. Ἐπὶ ξυλίνου καθίσματος ἔκειτο ὅπλον μονόκανον, ἐν τινι γωνίᾳ ἔκειτο σωρὸς ῥακίων καὶ παρὰ τὴν ἑστίαν δύο μέγιστα ἀγγεῖα πήλινα. Ἐπὶ δὲ τοῦ τραπεζίου ἵστατο σιδηροῦν στέλεχος φέρον *λουτσχίρην*, τεμάχιον πίτυος, μελαγχολικῶς καίουσαν καὶ ἑτοιμόσβεστον. Ἀκριβῶς δὲ ἐν τῷ μέσῳ τῆς καλύβης ἐκρέματο ἀπὸ τοῦ ἄκρου μακροῦ πασσάλου μικρὰ κοιτὶς κρεμαστή, ἧς τὸ ἕτερον ἄκρον ἦτο προσηλωμένον ἐπὶ τοῦ τοίχου καὶ ἐπὶ τῶν δοκῶν.

Ἡ κόρη ἔσβεσε τὸ φανάριον καὶ ἐκάθησεν ἐπὶ σκαμνίου, διὰ τῆς μιᾶς μὲν χειρὸς ἀνακινοῦσα τὴν κοιτίδα, διὰ δὲ τῆς ἑτέρας ἀντικαθιστῶσα τὴν καιεῖσαν ἤδη *λουτσχίρην*. Ἐγὼ δὲ ἔβλεπον πάντα ταῦτα μετὰ καρδίας τεθλιμμένης. Ὄχι, δὲν εἶν' εὐάρεστον νὰ εἰσέλθῃς νύκτα εἰς τὴν καλύβην ῥώσσου χωρικοῦ. Τὸ ἐν τῇ κοιτίδι βρέφος ἀνέπνεε ταχέως καὶ ἐπιπόνως.

— Μόνη σου εἶσ' ἐδῶ; ἠρώτησα τὴν κόρην·

— Μόνη, ἀπεκρίθη μόλις ἀνοίγουσα τὸ στόμα.

— Εἶσαι κόρη τοῦ δασοφύλακος:

— Κόρη του, μάλιστα,» ἐψιθύρισε.

Ἡ θύρα ἔτριζε καὶ εἰσῆλθεν ὁ δασοφύλαξ κύψας. Ἀνήγειρε τὸ φανάριον ὅπερ ἡ κόρη εἶχεν ἀφήσῃ κατὰ γῆς, καὶ ἀνάψας πυρεῖον εἶπε:

— Σεῖς δὲν εἶσθε βέβαια συνειθισμένος μ' αὐτὸ τὸ φῶς».

Καὶ ἔσεισε τοὺς βοστρύχους τῆς κόμης του.

Παρετήρησα τὸν φιλοξενοῦντά με. Σπανίως μοι συνέβη νὰ ἴδω τοιοῦτον γίγαντα. Σῶμα πελώριον, ὤμους καὶ στῆθος πλατύτατα ἀνάλογα πρὸς τὸ ὕψος του. Ὑπὸ τὸ *μπαλωμένον* ὑποκάμισόν του ἐξεῖχον οἱ ἰσχυροὶ αὐτοῦ μυῶνες, ἡ μέλαινα δὲ καὶ κυματιζομένη μακρὰ γενειὰς ἐκάλυπτε τὸ ἥμισυ τοῦ προσώπου του. Οἱ χαρακτῆρές του ἦσαν ἀρρενωποὶ καὶ αὐστηροὶ διὰ τῶν μακρῶν δὲ κσὶ πυκνῶν βλεφαρίδων του διέλαμπον τὰ βλέμματα τῶν μικρῶν δικόρων ὀφθαλμῶν του. Στηρίξας δὲ τὰς χεῖρας ἐπὶ τῶν ἰσχίων ἐστάθη ἐνωπιόν μου.

Ἐγὼ δὲ τὸν ηὐχαρίστησα καὶ ἠρώτησα τὸ ὄνομά του.

— Τὸ ὄνομά μου εἶνε Θωμᾶς, ἀλλὰ μὲ λένε καὶ ἀγριάνθρωπο:

— Ἄ! σὺ εἶσαι ὁ Ἀγριάνθρωπος!

Καὶ τὸν παρετήρησα μετὰ διπλασίας περιεργίας. Πολλάκις ἤκουσα παρὰ πολλῶν πολλὰς διηγήσεις περὶ τοῦ δασοφύλακος τούτου, ὃν οἱ χωρικοὶ ἐφοβοῦντο ὡς ὀργὴν Θεοῦ. Κατὰ τὸ λέγειν αὐτῶν δὲν ὑπῆρχεν ἄνθρωπος δραστηριώτερος αὐτοῦ, οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον δεμάτιον ξύλων ἠδύνατο νὰ λάβῃ τις ἐκ τοῦ δάσους, χωρὶς νὰ τὸ νοήσῃ, καθ' οἵαν δήποτε ὥραν καὶ οἵα δήποτε καὶ ἂν ἦτο ἡ κατάστασις τῆς ἀτμοσφαίρας ἐπέπιπτεν ὡς χάλαζα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς σου. Ἦτο δὲ τῶν ἀδυνάτων νὰ ἐπιχειρήσῃ τις νὰ τὸν διαφθείρῃ διὰ δώρων ἢ νὰ τὸν ἀπατήσῃ. Οὔτε οἶνος οὔτε χρήματα, οὔτε δεήσεις, οὔτε πανουργίαι, οὔτε οὐδὲν ἄλλο εἶχε τοσαύτην δύναμιν, ὥστε νὰ τὸν μαλάξῃ. Πολλάκις τῷ ἔστησαν παγίδας εἰς ἃς πάντως θὰ συνελαμβάνετο πᾶς ἄλλος, πλὴν αὐτοῦ· ἐγίνωσκε ταῦτα πάντα καὶ ἐγέλα μετὰ περιφρονήσεως. Ταῦτα καὶ παραπλήσια διηγοῦντο περὶ αὐτοῦ.

—«Σὺ λοιπὸν εἶσαι ὁ ὀνομαζόμενος Ἀγριάνθρωπος! ἐπανέλαβον. Αἴ, ἀδελφέ μου, ἤκουσα νὰ γίνεται λόγος πολὺς περὶ σοῦ. Λέγουν ὅτι δὲν ἔχεις 'ταίρι ὅταν κατατρέχῃς τοὺς δυστυχεῖς.

— Τὸ χρέος μου κάμνω, ἀπεκρίθη σοβαρῶς. Θέλω νὰ βγάζω τιμημένα τὸ ψωμὶ ποῦ μοῦ δίνει ὁ ἀφέντης μου.»

Καὶ ἐξήγαγεν ἐκ τῆς ζώνης του μικρὸν πέλεκυν ἄριστα ἠκονημένον, ἐκάθησε κατὰ γῆς καὶ ἤρχισε νὰ πελεκᾷ *λουτσχίρας*.

—«Καὶ δὲν ἔχεις γυναῖκα; τὸν ἠρώτησα.

— Ὄχι, ἀπεκρίθη καὶ ἐξηκολούθησε τὴν ἐργασίαν του μετὰ πλείονος ζέσεως.

— Ἀπέθανε;

— Ὄχι.... ναί, σὰ θέλετε, 'πέθανε.»

Καὶ ἐγὼ μὲν ἐσιώπησα, ἐκεῖνος δὲ ὑψώσας τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ παρετηρήσας με, προσέθηκε μετὰ μειδιάματος μεστοῦ χολῆς: «Ἔφυγε μὲ ἕναν ὁ ὁποῖος ἦτον περαστικὸς ἀπὸ ἐδῶ.»

Τὸ μωρὸν ἀφυπνισθὲν ἐκραύγαζεν· ἡ δὲ κοράσις ἥτις αὐτομάτως πως ἔκρυπτεν ἐξ ἐντροπῆς τὸ πρόσωπον διὰ τῶν χειρῶν, ἀνορθωθεῖσα βιαίως παρετήρησεν ἐν τῇ κοιτίδι.

— Ἔ! εἶπεν ἀποτεινόμενος πρὸς τὴν κόρην του, 'πᾶρτ' αὐτὸ καὶ δός του.»

Καὶ τῇ ἔδωκε θήλαστρον πλῆρες γάλακτος.

— Ποῦ λέτε.. μ' ἄφησ' ἐμένα... 's τὴν ὀργὴ τοῦ Θεοῦ.... ἀλλὰ νὰ ἀφήσῃ καὶ αὐτὸ τὸ μωρό! ὑπέλαβε μετὰ φωνῆς βαθείας καὶ δεικνύων τὴν κοιτίδα. Προχωρήσας δὲ μέχρι τῆς θύρας, ἐπανῆλθε πάλιν καὶ μοὶ εἶπε:

— «Ἄχ! κύριε, δὲν τρῶτε μ' εὐχαρίστησι τὸ ψωμί μας, καὶ ἔτυχε, καθὼς πάντοτε δά, νὰ μὴ ἔχωμε τίποτ' ἄλλο παρὰ ψωμί.

— Δὲν πεινῶ.

— Ἐζυμώσαμε τώρα καὶ πέντε 'μέρες· ψωμὶ ἔχομεν, ἄλλο τίποτα δὲν ἔχω νὰ σᾶς δώσω. Νὰ ἀνάψω τὸ σαμαβάρι, τί βγαίνει; τσαὶ δὲν ἔχει. Ἀλήθεια, πά' νὰ 'δῶ τί κάν' ἡ φοράδα.»

Καὶ ἐξελθὼν ἔκλεισε τὴν θύραν.

Ἔρριψα πάλιν τὰ βλέμματά μου περὶ ἐμαυτόν, καὶ ἡ καλύβη μ' ἐφάνη ἔτι σκυθρωποτέρα ἢ πρότερον. Ὀσμὴ πικρὰ καπνοῦ ἐκράτει τὴν ἀναπνοήν μου ἐν τῷ λάρυγγι. Ἡ κοράσις ἵστατο ἀκίνητος κάτω νεύουσα καὶ ἐκ διαλειμμάτων ἐκίνει τὴν κοιτίδα ἐπαναφέρουσα αἰδημόνως πρὸς τοὺς ὤμους της τὸ βαθμηδὸν καταπίπτον ὑποκάμισόν της, οἱ δὲ γυμνοὶ πόδες της ἐκρέμαντο ἀκίνητοι.

—«Πῶς σε λέγουν; τὴν ἠρώτησα.

— Οὐλίτα, ἀπεκρίθη ταπεινοῦσα ἔτι μᾶλλον τὸ περίλυπον πρόσωπόν της.

Ὁ δασοφύλαξ εἰσῆλθε καὶ ἐκάθησε. Μετὰ στιγμὰ ἐὰν δὲ σιγὴν εἶπε:

— Ἡ ἀνεμοταραχὴ ἔπεσε· ἂν θέλετε ἔρχομαι μαζί σας ὡς τὴν ἄκρη τοῦ δάσους.»

Ἠγέρθην. Ὁ δὲ δασοφύλαξ ἔλαβε τὸ ὅπλον του καὶ παρετήρει τὸ καψύλιον.

«Διατὶ τὸ ὅπλον; τὸν ἠρώτησα.

— Ἐκεῖ πέρα κατὰ τὸ ῥέμμα, καὶ ἔδειξε διὰ τῆς χειρὸς τὸ μέρος, κόβουν ξύλα, εἶπεν ἀποκρινόμενος μᾶλλον εἰς τὸ αὐστηρόν μου βλέμμα ἢ εἰς τὴν ἐρώτησίν μου.

— Καὶ ἀπ' ἐδῶ τ' ἀκούεις!

— Ἀπὸ τὴν αὐλὴ ἀκούω μακρύτερα.

Ἐξήλθομεν ὁμοῦ. Ἡ βροχὴ εἶχε σταθῆ. Μακρὰν δὲ ἐφαίνοντο παμμεγέθη σύννεφα συνωθούμενα, ἐκ διαλειμμάτων ἤστραπτεν ἀλλ' ὑπεράνω ἡμῶν ὁ οὐρανὸς ἦτο βαθὺς κυανοῦς. καὶ τινες ἀστέρες διεφαίνοντο διὰ τῶν ἀπερχομένων ὀμβροφόρων νεφελῶν. Ἐν τῷ μεταξὺ αἱ περιφέρειαι τῶν καταβεβρεγμένων καὶ ὑπὸ τοῦ ἀνέμου σειομένων δένδρων ἐφαίνοντο ἤδη ἀποτυπούμεναι ἐν τῇ σκιᾷ. Ὁ δασοφύλαξ ἐξέβαλε τὸν κοῦκκόν του καὶ ἔκυψε πρὸς τὴν γῆν.

— «Νά, νά, εἶπεν ἐκτείνων τὴν χεῖρα πρὸς δυσμάς. Κυττάξετε 's τὴ ζωή σας τί νύκτα ἐδιάλεξαν!»

Ἐγὼ οὐδὲν ἄλλο ἤκουσα ἢ τὸν τριγμὸν τῶν φύλλων τῶν πέριξ δένδρων.

— Καλά! καλά! προσέθηκε καὶ ἐπορεύθη νὰ φέρῃ τὸν ἵππον καὶ τὸν δίφρον μου. Ἐγὼ σᾶς φτειάνω.

— Ἄφες τὸ ἄλογό μου, ἀκούεις; θέλω νὰ ἔλθω καὶ ἐγὼ μαζί σου εἰς τὸ ῥεῦμα, θὰ μοῦ τὸ ἐπιτρέψῃς.

— Καλά, ἀπεκρίθη παραιτῶν τοὺς χαλινοὺς τοῦ ἵππου. Ἔτσι δὰ θὰ κάνωμε μιὰ μὲ τὸ χέρι μας καὶ θὰ τοὺς συλλάβωμε. Καὶ σὰν γυρίσωμε ἔρχομαι καὶ ἐγὼ ἔπειτα μαζί σας. Πᾶμε.»

Καὶ ἐξεκινήσαμεν. Ἐκεῖνος ἐβάδιζε ταχέως, ἐγὼ δὲ καίτοι οὐχὶ τόσον ὠκύπους τὸν παρηκολούθουν ἀξιόλογα. Δὲν ἠδυνάμην δὲ νὰ νοήσω πῶς ἠδύνατο νὰ κατευθύνεται μετὰ τοσαύτης ἀσφαλείας καὶ βεβαιότητος. Ἐνίοτε ἵστατο ἵνα κάλλιον βεβαιωθῇ ποῦ ἀκριβῶς ἔκοπτεν ὁ πέλεκυς.

— «Ἀκοῦτε, ἀκοῦτε! ἄ! νὰ τώρα δὰ ἀκούσατε;

— Μὰ ποῦ;» ἀπεκρινόμην ἐγώ.

Ἐκεῖνος δὲ ὑψῶν τοὺς ὤμους δὲν ἀπεκρίνετο.

Κατέβημεν εἰς χαράδραν τινά, ὅπου μ' ἐφάνη ὅτι ὁ ἄνεμος ἦτο ἐλαφρότερος, καὶ τότε ἤκουσα τακτικὰ κτυπήματα, καὶ τὰ διέκρινα καθαρά. Ὁ δασοφύλαξ μὲ παρετήρησε καὶ ἔσεισε τὴν κεφαλὴν χωρὶς νὰ εἴπῃ λέξιν. Ἐξηκολουθήσαμεν δὲ τὴν πορείαν ἀνὰ μέσου πτερίδων καὶ καθύγρων σκολύμων..... κρότος παρατεταμένος καὶ ὑπόκωφος ἀντήχησε.....

— «Ἔπεσε τὸ δένδρον», εἶπεν ὁ δασοφύλαξ

Ἐν τούτοις ὁ οὐρανὸς κατὰ μικρὸν ἐκαθαρίζετο, ἀλλ' ἐν τῷ δάσει δὲν ἠδύνασο νὰ διακρίνῃς τρία βήματα μακράν.

Τέλος ἐξήλθομεν τῆς χαράδρας.

«Σταθῆτ' ἐδῶ δά,» μοὶ εἶπε μετὰ φωνῆς βαθείας ὁ δεσμοφύλαξ. Καὶ κύψας καὶ κρατῶν ὑψηλὰ τὸ ὅπλον ἐξηφανίσθη διὰ μέσου τῶν θάμνων. Προσεπάθουν νὰ ἀκούσω τι μετὰ πολλῆς προσοχῆς· ἀλλὰ δὲν μ' ἄφινεν ὁ συνεχὴς τοῦ ἀνέμου θόρυβος. Ἤκουσα ὅμως πολὺ πλησίον μου μικρὰ καὶ ξηρὰ κτυπήματα τοῦ πελέκεως, ἀποκόπτοντος τὰ κλαδία τοῦ καταπεσόντος δένδρου· τροχοὶ ἁμαξίου ἔτριξαν, ἵππος ἐπταρμίσθη.....

«Ἄλτ! 's τὸν τόπο!» ἀντήχησεν αἴφνης κεραυνοβόλος φωνή. Ἄλλη δέ τις φωνή, ἀλλὰ θρηνώδης, προσεπάθησε νὰ ἀποκριθῇ, αἱ δύο φωναὶ συνεχύθησαν, καὶ ἔρις δεινὴ συνήφθη.

— «Βρὲ τί μωρολογᾶς, τρελοκούφαλο, τί μωρολογᾶς! ἀνέκραξεν ὁ δασοφύλαξ, ποῦ θὰ μοῦ πᾶς;»

Ἔδραμον πρὸς τὸ μέρος ὅθεν ἤρχοντο αἱ κραυγαὶ προσκόπτων ἀνὰ πᾶν βῆμα καὶ μετὰ δυσκολίας ἔφθασα εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης. Ἐπὶ τοῦ κατὰ γῆς κειμένου δένδρου ὁ δασοφύλαξ εἶχεν ἀνατρέψῃ τὸν δύσμοιρον χωρικόν, τὸν εἶχεν ὑποκάτω του καὶ διὰ τῆς ζώνης του τὸν ἔδενεν ὀπι-

σθάγκωνα. Ἔπειτα ἠγέρθη, ἀνήγειρε καὶ τὸν κλέπτην. Ἦτο δὲ οὗτος χωρικὸς κάθυγρος, ῥακένδυτος, ἔχων γενειάδα ῥυπαρὰν καὶ συμπεφυρμένην. Ἄθλιον καὶ ἐλεεινὸν ἱππάριον ἵστατο πλησίον δύο τροχῶν καὶ μιᾶς σανίδος.

Ἰδών με ὁ δασοφύλαξ δὲν εἶπε τίποτε καὶ ὁ χωρικὸς δὲ ἐσιώπα, ἀλλ' ἔσειε τὴν κεφαλὴν στενάζων.

— « Ἀπόλυσέ τον, εἶπον εἰς τὸ οὖς τοῦ δασοφύλακος, καὶ ἐγὼ τὸ πληρόνω τὸ δένδρον. »

Οὔτε φωνὴν οὔτε ἀκρόασιν.

Ἔλαβε μόνον διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς τὸν χαλινὸν τοῦ ἵππου, ἐν ᾧ διὰ τῆς δεξιᾶς ἐκράτει τὸν κλέπτην ἀπὸ τῆς ζώνης, καί :

« Ἐμπρός, κόρακα! εἶπε μετὰ τραχύτητος.

— Ἀμ' τὸ τσεκούρι! τὸ τσεκούρι! ἐτραύλισεν ὁ χωρικός.

— Καλὰ λές, γιατὶ νὰ τὸ ἀφήσωμε νὰ χαθῇ, » καὶ κύψας ἔλαβε τὸν πέλεκυν.

Ἐξεκινήσαμεν προπορευομένων τῶν δύο.

Ἀλλὰ καθ' ὁδὸν ἤρχισε πάλιν ἡ βροχή, ἥτις μετ' οὐ πολὺ ἔγεινε ῥαγδαιοτάτη, καὶ τοιαύτη, ὥστε μετὰ πολλοῦ κόπου ἐφθάσαμεν εἰς τὴν καλύβην. Ὁ δασοφύλαξ ἀφῆκε τὸν ἵππον ἐν τῷ μέσῳ τῆς αὐλῆς ἀφ' οὗ ἔκλεισε τὴν θύραν. Ἔδεσεν ἔπειτα τοὺς κύνας, ἔφερε τὸν αἰχμάλωτον εἰς τὴν καλύβην, ἐχαλάρωσε τοὺς δεσμοὺς τῆς ζώνης του καὶ τὸν ἀπέθηκεν ἔν τινι γωνίᾳ. Ἡ κόρη, ἥτις εἶχεν ἀποκοιμηθῇ ἀφυπνισθεῖσα ἀνεκάθησε καὶ παρετήρησε περὶ αὐτὴν ἄναυδος καὶ ἔντρομος. Ἐκάθησα καὶ ἐγώ.

« Μωρὲ βροχὴ καὶ κακό! εἶπεν ὁ δασοφύλαξ τώρα δὲν ἔχετε νὰ πᾶτε πουθενά. Δὲν τὸ κόβετε λιγάκι δίπλα νὰ ξεκουρασθῆτε ;

— Εὐχαριστῶ.

— Θὰ τὸν ἔκλεινα 'ς τὸ ἀχούρι, γιὰ νὰ μὴ τὸν ἔχετε ἐδῶ 'μπροστά σας, εἶπε δεικνύων τὸν χωρικόν, ἀλλά...

— Ἄς τον, μὴ τὸν ἐγγίζεις. »

Ὁ χωρικὸς μὲ παρετήρησε πλαγίως. Εἶχον δ' ἐγὼ ὑποσχεθῇ κατ' ἐμαυτὸν νὰ μετέλθω πᾶσάν μου προσπάθειαν πρὸς ἀπελευθέρωσιν του Ὁ ἀτυχὴς ἵστατο ἀκίνητος. Ὑπὸ τὴν λάμψιν τοῦ φαναρίου διέκρινα τὸ ὠχρὸν καὶ κατεσκληκὸς πρόσωπόν του, τὸ ἀνήσυχον βλέμμα του, τὰ ἰσχνά του μέλη....

Ἡ κόρη ἐξηπλώθη κατὰ γῆς παρὰ τοὺς πόδας ἀκριβῶς τοῦ χωρικοῦ, ὁ δασοφύλαξ ἐκάθησε πρὸ τοῦ τραπεζίου ἔχων τὸ πρόσωπον ἐντὸς τῶν χειρῶν του. Ἔν τινι γωνίᾳ ἔτριζε γρύλλος... ἡ βροχὴ κατεμάστιζε τὴν στέγην τῆς καλύβης, καὶ εἰσέδυεν ἐνίοτε ἐκ τῶν κακῶς προσηρμοσμένων φύλλων τοῦ παραθύρου. Πάντες δὲ ἐσιωπῶμεν.

« Θωμᾶ Κούσμιτσχι, εἶπεν ὁ χωρικὸς διὰ φωνῆς ὑποκώφου καὶ ἀσθενοῦς, ἔ! Θωμᾶ Κούσμιτσχι.

— Τί;

— Ἀσέ με νὰ παγαίνω (οὐδεμία ἀπόκρισις), ἀσέ με νὰ πηγαίνω.... ἡ πεῖνα, καταλαβαίνεις, ἡ πεῖνα.... ἄσε με νὰ παγαίνω!

— Ἀμ' σᾶς ξέρω ἐγώ, ἀπεκρίθη βραχέως ὁ δασοφύλαξ. Ἄμα σᾶς ἀπολύσουν, ποῦ πᾶτε ; 'ς τὴν κλεψιά, 'ς τὴν κλεψιά, δὲν μπορεῖτε νὰ κάνετε χωρὶς τὴν κλεψιά!

— Ἄσε με νὰ πηγαίνω, ἐπανελάμβανεν ὁ ἀγρότης. Ξέρεις, ἄχ!.... ὁ ἐπιστάτης.... ἀφανισμένοι.... χαμένοι.... ἄχ! ἄχ! ἀσέ με νὰ παγαίνω.

— Χαμένοι!... Ἔτσι ἔ; καὶ γι' αὐτὸ πρέπει νὰ κλέβητε ;

— Ἀσέ με νὰ παγαίνω, Θωμᾶ Κούσμιτσχι, μή μας ἀποτελειώνεις... ὁ... αὐτός σου.... καταλαβαίνεις, μᾶς γδέρνει... ἄχ! ἄχ! »

Καὶ ὁ μὲν δασοφύλαξ ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπον, ὁ δὲ χωρικὸς ἐφρικίασε, συνεστράφη ὡς ὑπὸ δεινοῦ πυρετοῦ καταληφθείς, ἡ κεφαλή του ἐκινεῖτο πρὸς τὰ ἄνω καὶ ἡ ἀναπνοή του ἦτο λίαν ἐστενοχωρημένη.

« Ἀσέ με νὰ παγαίνω, ἐπανελάμβανε μετὰ βλακώδους ἀπελπισίας, ἄχ! γιὰ τὸ Θεό! ἄσε με .... θὰ παρακαλέσω..... τὴν πεῖνα, ἄχ! τὸ Θεό... καταλαβαίνεις... ἄχ! ἡ πεῖνα... νὰ πεθαίνῃς τῆς πείνας. Νὰ σ' ἀμόσω τὸ Θεό, τὴν πεῖνα, φωνάζουν τὰ παιδιά.... καταλαβαίνεις ... τί εἶνε νὰ πεθαίνῃς τῆς πείνας... ξέρω καὶ ἐγὼ πγιά.... ἀλήθεια...

— Μὴν κλέβεις.... μὴν 'πὰ νὰ κλέψῃς, σοῦ τὸ εἶπαν ἑκατὸ χιλιάδες φορές.

— Τὸ ἀλογάκι, τὸ ἀλογάκι, ἐξηκολούθει ὁ χωρικός, μόνο αὐτὸ ἔχω, ἄχ! συλλογίσου, Θωμᾶ, ὤχ!... ἄσέ με νὰ παγαίνω...

— Σοῦ λένε, ὄχι... δὲ γίνεται, καὶ ἐγὼ εἶμαι δοῦλος, καὶ θὰ δώσω λόγο, τὸ δένδρο εἶνε κομμένο, δὲν μποροῦμε νὰ σᾶς κακοσυνηθᾶμε.

— Ἄσέ με, ἄσέ με νὰ παγαίνω! Ἡ ἀνάγκη Θωμᾶ Κούσμιτσχι, ἡ ἀνάγκη, ἡ πεῖνα, ἄχ! καταλαβαίνεις... ἄσέ με!..

— Μῶρ' σὲ ξέρω 'γώ!

— Ἄχ! ἄσέ με!

— Τί κουτὸς ποῦ κάθομαι καὶ σοῦ δίνω λόγο! Κάτσε αὐτοῦ ἡσυχα, ἀλλιῶς.... ἄ! μὲ ξέρεις ...ἐγὼ δὲ σηκώνω πολλὰ πολλά. Δὲν ξεστραβώνεσαι νὰ ἰδῇς πῶς εἶν' ἐδῶ μέσα, ξένος ἄνθρωπος ; »

Ὁ δύσμοιρος ἔκλινε τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τοῦ στήθους. Ὁ δεσμοφύλαξ ἐχασμήθη, ἐσταύρωσε τοὺς βραχίονας ἐπὶ τῆς τραπέζης καὶ ἐπ' αὐτῶν ἔκλινε τὴν κεφαλήν του.

Καὶ ἡ βροχὴ ποῦ νὰ σταθῇ ;

Αἴφνης ὁ χωρικὸς ἀνωρθώθη, οἱ ὀφθαλμοί του ἐφλογίσθησαν καὶ τοῦ προσώπου του ἡ χροιὰ ἐνεψυχώθη.

— Νὰ λοιπόν, φᾶτέ μας! πνῖχτέ μας! νὰ ἀνεκραύγασεν ἔξω φρενῶν. Νά! μπόγια! λυσσασμένε! πιὲ αἷμα χριστιανικό, πιέ, ἔλα ντέ! ἔλα ....(Ὁ δασοφύλαξ ὕψωσεν ὀλίγον τὴν κεφαλὴν) τί κάθεσαι ; ἔλα..ἀντίχριστε, ἔλα... δὲν ἀκοῦς ;

— Μεθυσμένος εἶσαι καὶ 'βρίζεις ἔτσι ; εἶπεν ἔκπληκτος ὁ δασοφύλαξ, ἢ μπὰς καὶ σοῦ 'στριψε ;

— Μεθυσμένος! ἀπὸ 'κεῖνο ποῦ μ' ἐκέρασες... Μεθυσμένος... ἄχ! λυσσασμένε ἄχ! θηρίο ἀνήμερο! αἱμοβόρε!...

— Ἄ! μὰ θέλεις νὰ σηκωθῶ ;

— Ἔ, καὶ τί μὲ μέλει;.... σὰν πεθάνω θὰ μοῦ 'πάρῃς τἄλογό μου, δὲν τὸ ξέρω τάχα ; καὶ χώρις ἄλογο εἰμ' ἄνθρωπος χαμένος. Χτύπα με ντέ! σκότωσέ με! θὰ πεθάνω ποῦ θὰ πεθάνω, ἀπὸ πεῖνα, ἀπὸ ξύλο, τὸ ἴδιο εἶνε. Κατὰ διαόλου ὅλοι τους : γυναῖκα, παιδιά... ἐγὼ... ἐγὼ πρῶτος. Ἀμ' καὶ σύ, ἐσύ... ἄχ! ποῦ θὰ μοῦ πᾷς! καὶ σὺ ἀπὸ 'κεῖ θὰ περάσῃς!... »

Ὁ δασοφύλαξ ἠγέρθη. Ἐγὼ δὲ τὸν παρετήρουν μετὰ προσοχῆς.

— « Χτύπα ντέ! πνῖξέ με, ὑπέλαβεν ὁ χωρικὸς μετὰ κραυγῆς δηλούσης τὸν ἔσχατον κίνδυνον. Χτύπα! χτύπα, ἔλα, χτύπα! »

Ἡ κορασὶς ἀνωρθώθη αἴφνης καὶ ἐστάθη ἐνώπιον τοῦ δυστυχοῦς ἔξω φρενῶν.

— Σκασμὸς! ἀνεφώνησε διὰ φωνῆς φοβερᾶς ὁ δασοφύλαξ προχωρῶν δύο βήματα.

— Ἔλα, ἔλα, Θωμᾶ, νὰ σὲ χαρῶ, ἐφώνησα πρὸς τὸν δασοφύλακα, ἀπόλυσέ τον, μὴ τὸν κτυπᾷς, θὰ σωπάσῃ.

— Δὲ σωπαίνω ἐγώ! τί με μέλει καὶ νὰ σκάσω ;... Ἄχ! θηρίο ἀνήμερο, ἄχ! λύκο λυσσασμένε... καὶ θαρρεύεις τάχα πῶς καὶ σὺ δὲν θὰ σκάσῃς.... Στάσου λιγάκι καὶ βλέπομε..... Στάσου, στάσου!... »

Ὁ δασοφύλαξ ἀπέθηκε τὰς χεῖρας ἐπὶ τῶν ὤμων τοῦ χωρικοῦ βιαίως.... ὥρμησα ἐγὼ εἰς βοήθειαν τοῦ δυστυχοῦς.

— « Σ τὸν τόπο σου, κύριε, κάθησε » ἐκραύγασεν ὁ δασοφύλαξ.

Περιφρονῶν ἐγὼ τὴν ἀπειλήν του προπαρεσκεύασα τοὺς μῦς μου. Ἀλλὰ μετὰ μεγίστης μου ἐκπλήξεως τὸν εἶδον διὰ μιᾶς λύοντα τὴν ζώνην τὴν σφίγγουσαν τὰς χεῖρας τοῦ χωρικοῦ, καὶ ἀφ' οὗ ἔχωσε τὸν σκοῦφόν του μέχρι τῶν ὀφθαλμῶν του, ἀνοίγοντα τὴν θύραν καὶ ἀπὸ τοῦ ὤμου ὠθοῦντα αὐτὸν ἔξω.

— « Ἄμε 'ς τὸ διάβολο καὶ σὺ καὶ τὸ ἄλογό σου, ἀνεφώνησε. Ἀλλὰ τέσσαρα τὰ μάτια σου νὰ μὴ ξαναπέσῃς ἄλλη μιὰ φορὰ 'ς τὰ χέρια μου. »

Ἐπανελθὼν δὲ εἰς τὸ δωμάτιον ἐπορεύθη κατ' εὐθεῖαν καὶ παρετήρησε τὰ δύο τέκνα του.

« Ἐ! Θωμᾶ, τῷ εἶπον τέλος, ξεύρεις ὅτι μ' ἔκαμες νὰ θαυμάσω καὶ νὰ χαρῶ ; Βλέπω ὅτι εἶσαι γενναῖος ἄνθρωπος.

— Ἐ! ἂς τἀφήσωμ' αὐτά, κύριε, εἶπε ψυχρῶς πῶς..... μόνον τὸ νοῦ σας, νὰ μὴν 'πῆτε τίποτε τίποτα. Τώρα τὸ καλλίτερο ποῦ θὰ κάνω εἶνε νὰ σᾶς συνοδεύσω. Ποῦ νὰ προσμένετε νὰ σταματήσῃ ἡ βροχή! »

Ἐντούτοις ἠκούσθησαν τὰ βήματα τοῦ ἵππου καὶ ὁ κρότος τῶν τροχῶν τοῦ ἁμαξίου τοῦ χωρικοῦ καὶ ὁ κρότος τῆς πύλης τῆς αὐλῆς κλεισθείσης.

« Πάει !, μ' ἂν ξαναπέσῃ 'ς τὰ χέρια μου! » ἐψιθύρισεν ὁ δασοφύλαξ.

Μετὰ ἡμίσειαν ὥραν ὁ Θωμᾶς μ' ἀπεχαιρέτιζεν κατὰ τὸ ἄκρον τοῦ δάσους.

(Ἐκ τῶν τοῦ Ῥώσου Τουργένιεφ)

*

ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΔΡΕΣΔΗΣ

Τὸ Ἰωάννειον

Β'

Τὸ ἱστορικὸν μουσεῖον, ὡς τὸ ὄνομα αὐτοῦ δηλοῖ, περιλαμβάνει ἀντικείμενα συνδεόμενα πρὸς τὴν νεωτέραν ἱστορίαν—ἰδίᾳ τοῦ Σαξονικοῦ βασιλείου. Τὰ δὲ ἀντικείμενα ταῦτα ἀνάκεινται ἐκεῖ ἢ διότι αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ εἶνε ἄξια προσοχῆς ὡς δείγματα παλαιᾶς τέχνης, ἢ διότι τὴν ἐθνικὴν ἱστορίαν ἐκπροσωποῦσιν, ἢ διότι ἁπλῶς καὶ μόνον ἀνῆκον εἰς πρόσωπα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον διάσημα .

Οὕτως ἡ *Αἴθουσα τῆς εἰσόδου* περιλαμβάνει ἰδίᾳ ἐπιπλοποιητικῆς ποικίλα καὶ ἀληθῶς ἔξοχα προϊόντα. Τράπεζαι κυκλικαὶ ἐκ γιγαντιαίου κορμοῦ κυπαρίσσου ἀποκοπεῖσαι καὶ φιλοτεχνηθεῖσαι μετ' ἐξαιρέτως λεπτῆς τέχνης, ἐν ἀναγλύφοις εἰκονίζουσαι σκηνὰς παντοειδεῖς τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, προσελκύουσιν εὐθὺς τοῦ ἐπισκέπτου τὴν ἐκτίμησιν, ὡς ἐκ τῆς μελαψῆς αὐτῶν στιλβηδόνος μᾶλλον πρὸς ὀρειχαλκίνους ἀσπίδας ἢ πρὸς ξύλινα σκεύη προσομοιάζουσαι. Μικρὰ τραπέζια καλλωπισμοῦ ἀνήκοντα εἰς Σαξονίδας βασιλίσσας καὶ βασιλοπούλας ἐκ κέδρου τελείως ἐξειργασμένα καὶ πεποικιλμένα διὰ ψηφιδωτῶν ἐκ παντοειδῶν ὀστράκων καὶ πολυχρώμων λίθων ἀποτελούντων ἐνθλωθελκτικὰ συμπλέγματα, πολυσύνθετα εἰς σύρτας καὶ θήκας καὶ μικρὰ ἑρμάρια, θὰ ἐκίνουν τὸν φθόνον πάσης φιλαρέσκου δεσποινίδος τῆς σήμερον. Ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου ὁμολογῶ ὅτι λίαν εὐχαρίστως θὰ ἔγραφον τὰς γραμμὰς ταύτας ἐπὶ τοῦ βαρυτίμου γραφείου, τοῦ ὁμοιάζοντος φρούριον ἀργυρότευκτον, ἐφ' οὗ Αὔγουστος ὁ Ἰσχυρὸς τῆς Σαξονίας ἔγραφε τὰ ἐρωτικὰ αὐτοῦ γραμμάτια πρὸς τὰς θελκτικωτάτας τῶν ὑπηκόων του.

Ὡς γνωστὸν ὁ ἡγεμὼν οὗτος φέρει τὸ ὄνομα τοῦ Ἰσχυροῦ διὰ τὴν ἔξοχον ῥώμην του. Εὐμάλακτα ἐγίνοντο ὑπὸ τοὺς χαλυβδίνους αὐτοῦ μῦς τὰ δύο

σκληρότερα τῆς δημιουργίας προϊόντα: ὁ σίδηρος καὶ... αἱ κόραι τῆς Εὔας, καὶ ἠδύνατο νὰ συντρίβῃ διὰ τῶν δακτύλων μετὰ τῆς αὐτῆς εὐκολίας πέταλα ἵππων καὶ καρδίας γυναικῶν. Εἰς μνημόσυνον τοῦ πρώτου τῶν ἄθλων τούτων ὑπάρχει ἐν τῷ μουσείῳ πέταλον ἵππου διχοτομηθὲν ὑπ' αὐτοῦ, εἰς ἐπικύρωσιν δὲ τοῦ δευτέρου, τοῦ μᾶλλον δυσχεροῦς, οἱ χρονογράφοι ἀναφέρουσιν ὅτι ἐπλούτισε τὸν πληθυσμὸν τοῦ βασιλείου του διὰ τεσσαρακονταὲξ τέκνων, τῶν ὁποίων οὐδὲ ἓν εἶχε δικαιώματα ἐπὶ τοῦ Σαξονικοῦ θρόνου.

Πολλὰ μεγάλα ὡρολόγια καὶ χρονόμετρα τῆς 17ης ἑκατονταετηρίδος, παράδοξα τὸ σχῆμα καὶ τὸν μηχανισμόν, ὧν τινα, λειτουργοῦντα ἔτι, ἀφυπνίζουσι τὴν σιγὴν τῆς αἰθούσης καὶ τρομάζουσι τὸν ἐπισκέπτην διὰ παρατόνων κωδωνισμῶν, εἰκόνες ἱπποτικῶν συμπλεγμάτων ἐπὶ ἀργύρου ἀναγεγλυμμέναι, ζυθοποτικοὶ βωμοὶ ὀρθούμενοι ὡς ἀκροπόλεις, ἐφ' ὧν πυργοῦνται κρυστάλλινα κύπελλα καὶ φρουραρχεῖ Καμπρῖνος ὁ Βάκχος τῶν Γερμανῶν, πεσσοί, δι' ὧν πολλοὶ βασιλεῖς ἔπαιξαν ἴσως τὰς τύχας τῶν θρόνων των, καὶ τῶν ὁποίων τινὲς εἶνε ἀληθῆ ἀριστουργήματα λεπτοτεχνίας, καταμερίζουσι καὶ προσελκύουσιν ἐναλλὰξ τὴν προσοχὴν τοῦ θεατοῦ ἀναλόγως τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῶν ἰδιαιτέρων κλίσεων αὐτοῦ.

Ἀλλ' οἷος δήποτε καὶ ἂν εἶνε οὗτος δὲν δύναται νὰ μὴ κύψῃ τὴν κεφαλὴν μετ' ἐνδιαφέροντος ἄνωθεν τοῦ ὑελοφράκτου ἐρμαρίου, ἐν ᾧ τὸ ἓν παρὰ τὸ ἄλλο κεῖται μία σπάθη κακότεχνος, ξυλίνην ἔχουσα τὴν λαβὴν καὶ τὴν λεπίδα πλατεῖαν, καὶ ἓν ποτήριον περίχρυσον μετὰ γλυφῶν. Ἀμφότερα ταῦτα, ὡς ἀναγράφεται μεγάλοις γράμμασι, ἀνῆκον εἰς τὸν *Διδάκτορα Λούθηρον* — οὕτως ἀκριβῶς λέγεται. Οἱ γερμανοὶ ἐν τῇ ὑψίστῃ αὐτῶν εὐσυνειδησίᾳ καὶ τῇ μανίᾳ τῶν τίτλων δὲν ἠθέλησαν οὐδ' ἐν τῇ ἁπλῇ ταύτῃ ἐπιγραφῇ ν' ἀποστερήσωσι τὸν μέγαν μεταρρυθμιστὴν τοῦ διδακτορικοῦ του διπλώματος. Σημειῶ τοῦτο, διότι εἶνε χαρακτηριστικώτατον.

Ὀλίγον παρέκει, ἐν τῇ αὐτῇ θήκῃ, βλέπει τις ἓν ἐκ τῶν πρώτων ὡρολογίων τοῦ θυλακίου. Ἀνάγεται εἰς τὴν 17ην ἑκατονταετηρίδα, ὅλος ὁ μηχανισμὸς περικλείεται ἐντὸς ὑελίνου κελύφους, εἶνε δὲ ἐξ ἐκείνων ἅτινα καλοῦνται, ὡς ἐκ τοῦ ὠοειδοῦς σχήματος καὶ τῆς πόλεως, ἐν ᾗ κατεσκευάσθησαν, *Ὠὰ τῆς Νυρεμβέργης*. Δι' ἑνὸς τελευταίου βλέμματος περιβάλλω τοὺς τέσσαρας γυμνοὺς τοίχους τῆς αἰθούσης ταύτης, ὧν ἐλάχιστον μέρος καλύπτουσι κατὰ διαστήματα ἀνηρτημέναι προσωπογραφίαι Σαξόνων βασιλέων καὶ ἐκλεκτόρων καὶ ἡγεμονίδων μὴ διακρινομένων ἐπὶ καλλονῇ, καὶ εἰσέρχομαι εἰς τὴν παρακειμένην αἴθουσαν.

Ἂν εἰσέλθῃ τις ὀλίγον ἀφῃρημένος εἰς τὴν αἴθουσαν ταύτην, ἀδύνατον νὰ μὴ πτοηθῇ πρὸς στιγμήν. Δὲν εἶν' αἴθουσα αὐτή, εἶνε πεδίον ἱπποτικῆς παρατάξεως. Ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον ἀπαστράπτουσι χαλύβδιναι πανοπλίαι, καὶ προβάλλονται ἀσπίδες, καὶ ὀρθοῦνται κράνη, καὶ τείνονται ἀπειλητικὰ δόρατα κατὰ τῶν στέρνων τοῦ εἰρηνικωτάτου θεατοῦ. Τὴν ὅλην ταύτην παράταξιν ἀποτελοῦσι δώδεκα πάνοπλοι ἱππεῖς, ὧν οἱ ἵπποι ξύλινοι ἀλλὰ πρὸς ζῶντας παρεμφερεῖς ὀργῶσιν εἰς μάχην, τεσσαρακονταὲξ πεζοὶ ὁπλῖται, ἐν οἷς ὀκτὼ παιδία σιδηρόφρακτα, καὶ ἕτερα δύο παιδία ἔφιππα. Τούτοις προσθετέον τὴν ἐν Μιλάνῳ φιλοτεχνηθεῖσαν λαμπρὰν ὁλόχρυσον πανοπλίαν Κάρολου Ἐμμανουὴλ τῆς Σαβοΐας (†1630) καὶ δύο ἀργυρᾶς πανοπλίας, ὧν ἡ μὲν ἀνῆκεν εἰς τὸν Χριστιανὸν τῆς Σαξονίας ἡ δὲ εἰς τὸν φίλτατον αὐτῷ καὶ ὁμώνυμον Α' τοῦ Anhalt. Ἐκ τῶν περιεχομένων δύναταί τις νὰ ὑποθέσῃ, ἂν ὄχι ἄλλο, ἀλλὰ τὴν ἔκτασιν καὶ συνεπῶς τὸ μεγαλεῖον τῆς αἰθούσης ταύτης, ἥτις ὀρθῶς καλεῖται *Ἱπποτικὴ αἴθουσα*. Σημειωτέον ὅτι ἐκτὸς τῶν κυριωτάτων τούτων καὶ ὀγκωδῶν ἀντικειμένων, πλῆθος ἀμέτρητον θωράκων κ' ἐπικνημίδων καὶ κρανῶν πληροῦσι τὰς ἄκρας καὶ τὰς γωνίας καὶ τὰ μεταξὺ κενά, ἐνῷ ἐπὶ τῶν τοίχων λάμπουσι μύριαι ἴσως λεπίδες ξιφῶν, συντεθειμέναι μετ' ἐξαιρέτου τέχνης καὶ ποικιλίας, ὥστε νὰ κυκλῶνται εἰς ἀκτινοβόλους ἡλίους, καὶ νὰ πλέκωνται εἰς ἀκανθωτὰ στέφανα, καὶ νὰ ὑφαίνωνται εἰς ἀποστίλβοντας τάπητας καὶ ν' ἀποτελῶσι κιγκλιδώματα παντοειδῆ.

Ἐν τῇ τρίτῃ αἰθούσῃ περιέχονται ἰδίως ὅπλα κυνηγετικὰ καὶ λοιπὰ πρὸς θήραν χρήσιμα καὶ διὰ τοῦτο *Κυνηγετικὴ αἴθουσα* καλεῖται. Μάχαιραι καὶ λόγχαι, τουφέκια, ὧν τινα ἐκ κέρατος ἐλάφου θαυμασίως ἐξειργασμένου, σάκκοι ὁλοκέντητοι, πυριτοδόχαι ἐκ δέρματος ἢ μετάλλου, σάλπιγγες θηρευτικαί, ἀορτῆρες, θύσσανοι καὶ τελαμῶνες, χειρόκτια καὶ ἄλλα εἰς τὴν ἱερακοθηρίαν ἀναγόμενα, πληροῦσι θήκας μεγάλας ὑελοφράκτους, δι' ὧν καλύπτονται οἱ τοῖχοι ὅλοι μέχρι τῆς ὀροφῆς. Ἀλλ' ἐκτὸς τούτων ἐν ἰδίοις διαμερίσμασι κεῖνται ἀφ' ἑνὸς μαχαίρια τραπέζης τῆς 17ης ἑκατονταετηρίδος, ὅλων τῶν μεγεθῶν καὶ ὅλων τῶν σχημάτων, ἅτινα κατ' εἶδος ἀνέρχονται κλιμακηδὸν ἀπὸ τοῦ ὀξυτάτου ἐγχειριδίου μέχρι τῆς πλατυτάτης μαχαίρας κρεοπώλου, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐργαλεῖα κηπουρικὰ καὶ λειτουργικὰ τοῦ Ἐκλέκτορος Αὐγούστου Α' (1526–86). Ὁ Ἐκλέκτωρ οὗτος κατέτριβε τὰς ὥρας τῆς σχολῆς ἐν τῇ καλλιεργίᾳ τοῦ κήπου του ἢ ἐν τῇ κατασκευῇ ξυλίνων λεπτουργημάτων. Συναθροίσας δὲ πρὸς τελειοτέραν ἐξάσκησιν τῶν δύο τούτων ἀνομοίων ἐπαγγελμάτων ὅλα τὰ σχετικὰ ἐργαλεῖα, κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἐν χρήσει ὄντα, κατέλιπεν οὕτω εἰς τοὺς μεταγενεστέρους πλήρη καὶ περιεργοτάτην συλλογήν. Ἐν τῷ μέσῳ τῆς μικρᾶς ταύτης τετραγώνου αἰθούσης

ὀρθοῦται ἐπὶ μέλανος βάθρου ὀρειχαλκίνη προτομὴ τοῦ προτελευταίου βασιλέως τῆς Σαξονίας Ἰωάννου.

Ἡ παρακειμένη *Αἴθουσα τελετῶν* εἶνε ἴσως ἡ μᾶλλον πολυτελὴς καθὸ περιέχουσα τὰς βαρυτίμους πανοπλίας γερμανῶν ἡγεμόνων. Εἶνε δ' οὗτοι ἐν ὅλῳ πεντεκαίδεκα, ὧν ἑννέα φέρονται ἐπὶ ἵππων οἱ δὲ ἵστανται πεζοί. Πᾶσαι αἱ πανοπλίαι αὗται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον λαμπρῶς φιλοτεχνημέναι ἀνῆκον εἰς ἡγεμόνας τῆς 17ης—18ης ἑκατονταετηρίδος ἀπὸ Ἐρρίκου τοῦ Εὐσεβοῦς μέχρις Ἰωάννου Γεωργίου τοῦ Α'. Ἐξέχει δὲ πασῶν ἡ τοῦ Χριστιανοῦ Β'. τόσον κατὰ τὸ βάρος ὅσον καὶ κατὰ τὴν τέχνην. Οὐ μόνον τοῦ ἀναβάτου τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἵππου τὰ πλεῖστα μέλη, ἡ κεφαλή, τὰ στέρνα καὶ τὰ ὀπίσθια περιφράσσονται δι' ἀργυροτεύκτων πλακῶν ἃς συρράπτουσιν ἀλλήλαις ἁλυσιδωταὶ ῥαφαί. Ἐφ' ἑκάστης τῶν πλακῶν τούτων εἰκονίζεται ἐν ἀναγλύφῳ ἀνὰ μία ἐκ τῶν γνωστοτέρων σκηνῶν τῆς ἑλληνικῆς μυθολογίας, εἰδικῶς δ' ἐπὶ τῶν στέρνων τοῦ ἵππου ἡ μάχη τῶν Κενταύρων καὶ τῶν Λαπιθῶν, καὶ περὶ τὸ ἐφίππιον καὶ τὰ ὀπίσθια τοῦ Ἡρακλέους οἱ δώδεκα ἄθλοι. Τὰς ἐπὶ τοῦ θώρακος καὶ τοῦ κράνους ἀναγεγλυμμένας σκηνάς, δὲν δύναταί τις νὰ διακρίνῃ, διότι ὁ ἵππος ἵσταται ἐπὶ ὑψηλοῦ βάθρου καὶ τὸ βλέμμα φθάνει ἕως ἐκεῖ ἀσθενές. Θαυμάζων τὴν μεγαλοπρεπῆ ταύτην καὶ ἀληθῶς βασιλικὴν περιβολήν, συναισθάνομαι ἅμα ἐνδόμυχον οἶκτον πρὸς τὸν ταλαίπωρον Χριστιανόν, ὅστις ἦτο καταδεδικασμένος κατὰ τὰς ἐπισήμους τελετὰς νὰ κλείῃ ἑαυτὸν ἐντὸς τοῦ φορητοῦ ἐκείνου χρηματοκιβωτίου τοῦ βαρυτέρου καὶ αὐτοῦ τοῦ βασιλικοῦ του ἀξιώματος.

Δὲν δύναμαι νὰ ἀπέλθω τῆς αἰθούσης ταύτης χωρὶς νὰ θαυμάσω ἐπὶ πολλὴν ὥραν τὰ βαρέα οὐγγρικὰ καὶ πολωνικὰ ὅπλα. Αἱ σπάθαι τῶν Μαγυάρων εἶνε κυρταὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, πλατεῖαι καὶ τιμαλφεῖς τὴν λαβήν, τὰ δὲ ξίφη τῶν εὐγενῶν Πολωνῶν, μακρὰ ὡς δόρατα, ἔχουσι λαβὰς σταυροειδεῖς ὁλοχρύσους καὶ βελουδίνας θήκας· τινῶν δ' αἱ λεπίδες εἶνε κυματοειδεῖς. Ἀτυχὴς Πολωνία! Τίς γενεὰ θ' ἀξιωθῇ ἐν τῷ μέλλοντι νὰ θαυμάσῃ οὕτως ἀνηρτημένα ἐν μουσείῳ τὰ ὅπλα ἐκεῖνα, ἅτινα θὰ σοὶ ἀποδώσωσι τὴν ἐλευθερίαν, ὅπως ἐγὼ νῦν ἐκεῖνα, ἅτινα ἴσως σ' ἔκαμον νὰ τὴν χάσῃς; Ἂς μὴ εἶνε κ' ἐκεῖνα τόσον βαρέα καὶ πολυτελῆ. Ἡ ἀληθὴς τῆς σπάθης ἀξία δὲν συνίσταται εἰς τὴν λαβήν, ἀλλ' εἰς τὴν λεπίδα, καὶ οἱ πραγματικοὶ πολύτιμοι λίθοι οἱ ἁρμόζοντες εἰς τὰ ὄργανα αὐτὰ τῆς ἀνθρωπίνης δικαιοσύνης εἶνε οὐχὶ τὰ ῥουβίνια καὶ οἱ ἀδάμαντες, ἀλλὰ τὰ δάκρυα καὶ τοῦ αἵματος οἱ θρόμβοι! ...

Ἐν τῇ μικρᾷ *Αἰθούσῃ τῶν Πιστολίων* οὐδὲν ἄλλο ἄξιον προσοχῆς ἰδιαιτέρας εὑρίσκω ἐκτὸς τριῶν ζευγῶν, ὧν τὸ μὲν ἀνῆκεν εἰς τὸν Λουδοβίκον ΙΔ'. τὰ δὲ εἰς τὸν Γουσταῦον Ἀδόλφον καὶ τὸν Κάρολον ΙΒ'. Τὰ πιστόλια τοῦ γάλλου βασιλέως εἶνε ἀληθῆ κομψοτεχνήματα καὶ ἔχουσι καλαμοειδῆ τὴν κάννην καὶ ἐξ ἐλεφαντόδοντος τὴν λαβήν, ἐνῷ τὰ τῶν δύο ἄλλων εἶνε ἁπλᾶ, ἁπλούστατα ἐκ στερεοῦ ξύλου. Περίεργον δὲν εἶνε ὅτι καὶ αὐτὰ τὰ ἐλάχιστα ἐνθυμήματα ἱστορικῶν προσώπων εἰκονίζουσι πολλάκις τὸν χαρακτῆρα τῶν κατόχων;

Ἡ μετ' αὐτὴν εὐρυτάτη *Αἴθουσα τῶν μαχῶν*, παρεμφερὴς πρὸς τὴν δευτέραν, περιέχει καὶ αὐτὴ δωδεκάδα ἱππέων καὶ δεκάδας πεζῶν, πλῆθος δὲ κρανῶν καὶ ξιφῶν καὶ πανοπλιῶν τμήματα, ἐν ἄλλοις δὲ καί τινας ἁλυσιδοπλέκτους χιτῶνας. Ἀλλὰ τὰ ἐν αὐτῇ πάντα τοῦτο ἔχουσι τὸ ἰδιάζον καὶ ἔξοχον, ὅτι εἶνε οὐχὶ καινουργῆ ἀλλὰ μεταχειρισμένα ἐν μάχαις. Δὲν σελαγίζουσιν οὐδ' ἀποστίλβουσιν ὅπως τὰ ἄλλα· ἡ σκωρία ἔχει περικαλύψῃ καὶ ἀμαυρώσῃ τὰ πλεῖστα, τὸ δ' ἐρευνητικὸν βλέμμα τοῦ θεατοῦ ἀνακαλύπτει μεταξὺ τῶν θωράκων οὐχὶ εὐαρίθμους ὑπὸ λογχῶν τετρημένους, καὶ ἄλλους δι' ὧν αἱ φονικαὶ σφαῖραι εἰσέδυσαν εἰς τὰ στήθη τὰ ὑπ' αὐτῶν μάτην πεφραγμένα. Κράνη πολλὰ εἶνε μεμωλωπισμένα ἢ διερρηγμένα καὶ ἐν τῷ κενῷ ἐσωτερικῷ αὐτῶν τινὰ κατάστικτα ἔτι ἐκ κηλίδων αἵματος. Εἰς τὸ ἕτερον δὲ πέρας τῆς αἰθούσης δύο περίφρακτοι ἱππεῖς ἐφορμῶσι κατ' ἀλλήλων προτείνοντες τὰς λόγχας. Καὶ τοῦ μὲν ἑνὸς ἡ λόγχη φέρεται σχεδὸν ἐπὶ τὸ στῆθος τοῦ ἀντιπάλου, ἐνῷ τούτου ἡ αἰχμὴ ἐκαρφώθη ἤδη εἰς τοῦ κατέναντι ἵππου τὸ μέτωπον. Ἀλγεινόν τι συναίσθημα πιέζει τοῦ ἐπισκέπτου τὴν καρδίαν ἐν τῇ πενθίμῳ ταύτῃ αἰθούσῃ, ἣν καθιστᾷ ἔτι πενθιμωτέραν τὸ φῶς, ὅπερ εἰσέρχεται διὰ τῶν παραθύρων γλίσχρον καὶ σκιερὸν ἕνεκα τῆς βροχερᾶς καὶ ὁμιχλώδους ἡμέρας. Κορυφοῦται δὲ τὸ συναίσθημα τοῦτο πρὸ τῆς θέας τιμίων τινῶν ὅσον καὶ εἰδεχθῶν τὴν θέαν λειψάνων ὑπὸ ὑάλινον κώδικα ἐκτεθειμένων. Εἶνε δὲ ταῦτα εἷς τετριμμένος παλαιὸς ἐπενδύτης, καὶ ἓν ἐρρακωμένον ὑποκάμισον, βεβαπτισμένος ἔτι ἐν τῷ αἵματι, ὅπερ ὁ χρόνος κατέστησε μαῦρον ὡς μελάνην. Ἀμφότερα ταῦτα ἔφερεν ὁ ἐκλέκτωρ Μαυρίκιος καθ' ἣν στιγμὴν ἐφονεύθη ἐν Σιβερσχάουζεν τῷ 1553. Κεῖται δ' ἐκεῖ ἐντὸς πυξίδος καὶ ἡ σφαῖρα ἥτις ἀφῄρεσε τοῦ ἀνδρείου ἡγεμόνος τὴν ζωήν.

Παντὸς εἴδους λάφυρα πληροῦσι τὴν ἑπομένην αἴθουσαν, ἐν οἷς καὶ κανόνια μικρὰ καὶ μυδραλιοβόλοι γαλλικαὶ καὶ τρόπαιον ὅλον ἐξ ὅπλων Σασσεπῶ συληθέντων κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1870. Ἀπερχόμενος τῆς αἰθούσης ταύτης, ἐν ᾗ ἡ θέα τῶν κατηγχυμένων ὅπλων τῆς Γαλλίας μὲ δυσηρέστει καὶ μ' ἐξώργιζε, εὑρέθην αἴφνης ὡς διὰ μαγείας ὑπὸ σκηνὴν ἀνατολικὴν πλουσίαν,

ἐρυθρὰν καὶ ὁλοκέντητον ὡς λαχούριον, εὑρεῖαν δὲ τόσον, ὅσον αἴθουσα εὐπρεποῦς οἴκου, ἐλλειψοειδὴ τὸ σχῆμα καὶ ἐν εἴδει κώνου ὀρθοῦσαν τὴν ὀροφήν. Ἡ σκηνὴ αὕτη εἶνε πολύτιμον λάφυρον τῶν Σαξόνων, ἀνῆκε δὲ εἰς τὸν Καραλὴ Μουσταφᾶν καὶ ἐσυλήθη κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Βιέννης. Πληροῦται τὸ ἐσωτερικόν της ἐξ ὅπλων ἀνατολικῶν, ἐν οἷς γιαταγάνια καὶ χαντζάρια ἀργυρόχρυσα καί τινα βέλη Περσῶν τοξοτῶν. Ἵσταται δ' ἐπὶ ἀνδρεικέλου καὶ αὐτὴ ἡ ἐκ βυσσινοχρόου σηρικοῦ στολὴ Πέρσου τυμπανιστοῦ καὶ φολιδωτοὶ θώρακες χρυσοπάρυφοι Σύρων καὶ Καππαδόκων πολεμιστῶν. Καὶ κατάκειται σκωριῶντα καὶ κενὰ αὐτὰ τὰ *καζάκια* τοῦ τούρκου μεγιστᾶνος, ἐν οἷς ἐμαγειρεύθησαν τὰ τελευταῖά του πρὸ τῆς Βιέννης πιλάφια.

Τὸν *Διάδρομον τῶν ἐφιππίων καὶ ἱππόσκευῶν* παρέρχομαι ταχύς. Πολὺ ὀλίγον μ' ἐνδιαφέρουσι τὰ σάγματα τῶν παλαιῶν γερμανῶν καὶ ἔτι ὀλιγώτερον ἡ συλλογὴ πτερνιστήρων τῆς 16—18ης ἑκατονταετηρίδος. Ἵσταμαι μόνον ἐπὶ στιγμὴν πρὸ τῶν ξυλίνων ἐκείνων ἵππων, ἐπισεσαγμένων ὡς ἐν ἡμέραις ἑορτῶν ἐπὶ Αὐγούστου Β', ὧν τινες ἐντελῶς παραμορφούμενοι ἐκ τῶν πολυχρώμων ὑφασμάτων καὶ τῶν μυρίων κωδωνίσκων, καὶ τῶν μεγάλων πτερῶν, ἅτινα συστρέφονται ἐπὶ τῆς οὐρᾶς καὶ ὀρθοῦνται ὡς στέμμα ἐπὶ τοῦ μετώπου, ὁμοιάζουσι μᾶλλον Ἐρυθροδέρμους πολεμιστὰς τῶν Ἀμερικανικῶν ἐρήμων, ἢ ἀθῶα φορτηγά. Ἀλλοίμονον! μέχρι τίνος ἐξικνεῖται ἡ ἀνθρωπίνη ματαιότης καὶ μάλιστα ἡ βασιλική!...Τὸ μᾶλλον ἄξιον προσοχῆς ἀναμφιρήστως, ἁπλοῦν ἄλλως τε καὶ εὐπρεπὲς μεταξὺ τόσων θεατρικῶν, εἶνε τὸ βυσσινόχρουν βελούδινον ἐφίππιον τοῦ Ναπολέοντος κατὰ τὴν μάχην τῆς Δρέσδης.

Ἐν τῷ τελευταίῳ *Ἰωματίῳ τῶν ἐνδυμάτων* πολλὰ ὑπάρχουσι, πρὸ τῶν ὁποίων ἀδύνατον νὰ μὴ ἐνδιατρίψῃ τις ἐπὶ στιγμήν, μεθ' ὅλην τὴν κόπωσιν, ἣν αἰσθάνεται ἐκ τῶν τόσων, ὅσα μέχρι τοῦδε περιῆλθε καὶ εἶδε. Ἐκτὸς τῶν γυναικείων καὶ ἀνδρικῶν στολῶν εὐγενῶν τῆς 17ης καὶ 18ης ἑκατονταετηρίδος, ἐκτὸς τῶν καρδιναλικῶν τιαρῶν καὶ τῶν στολῶν, δι' ὧν μετημφιέννυτο Αὔγουστος ὁ Ἰσχυρός, ἐκτὸς τῶν βαπτιστικῶν σπαργάνων αὐτοῦ τούτου, ἐκτὸς τοῦ τριπτύχου πίλου τοῦ μεγάλου Πέτρου καὶ τινων ξυλογλυμμάτων τοῦ αὐτοῦ, ἡ συλλογὴ τῶν ὑποδημάτων διὰ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν πρωτοτυπίαν αὐτῆς κινεῖ τὸ ἐνδιαφέρον ἰδίᾳ. Ἐκεῖ καὶ κρούπεζα γαλλικά, ἐκεῖ καὶ ἐμβάδες τεράστιαι ἑλβετικαί, ἐκεῖ καὶ ἀρχαῖα γερμανικὰ ὑποδήματα προτείνοντα ῥύγχος ὡς τὸ τοῦ χοίρου, ἐκεῖ καὶ ἐπισήμων τινων ποδῶν περιβλήματα. Καὶ δὴ τῆς Μαρίας Θηρασίας τὰ μετάξινα σκαρπίνια, καὶ τοῦ Μυρᾶ τὰ κομψὰ τῆς ἱππασίας ὑποδήματα καί τινος ἐξόχου παρισινῆς χορευτρίας τὰ μοναδικὰ διὰ τὴν σμικρότητα καὶ τὴν χάριν τοῦ σχήματος, περικλείοντα βεβαίως πόδας οὐχὶ μείζονας ἢ τὰ μικρὰ ἐκεῖνα δίπυρα τῆς Βανίλλης. Ἐντὸς ἰδίου διαχωρίσματος ἐκτίθενται τὰ ὑψηλὰ ὑποδήματα ἅτινα ἔφερεν ὁ Ναπολέων ἐν τῇ μάχῃ τῆς Δρέσδης καὶ τὰ χρυσοκέντητα σκαρπίνια ἅτινα ἔφερεν ὁ αὐτὸς πάλιν ὅτε ἐστέφθη αὐτοκράτωρ.

Ἤμην ἤδη παρὰ τὴν ἔξοδον καὶ ἡτοιμαζόμην ν' ἀπέλθω, ὅτε τελευταῖον βλέμμα πρὸς τὸ μέγα ἑρμάριον ἐκεῖνο, ὅπερ δύναται νεκροταφεῖον ὑποδημάτων νὰ κληθῇ, μὲ ἐκράτησε πρὸς στιγμήν. Πλησίον τῶν τῆς Παρισινῆς χορευτρίας δύο ἄλλα ἐντελῶς ἀντίθετα παρέκειντο, μαῦρα, πλατέα καὶ χαμηλά. Ἀλλ' ἦσαν τόσον ἐγγὺς τῶν κομψῶν γειτόνων των καὶ οὕτω τεθειμένα, ὡς νὰ ἐβάδισαν μόνα των καὶ ἦλθον ἐκεῖ. Ἐφαίνοντο δὲ τρόπον τινὰ προστριβόμενα καὶ θωπεύοντα ἐρωτοτρόπως τὰ χορευτικὰ ὑποδημάτια καὶ ἐκράτουν ἀνοικτὰ τὰ πλατέα στόματά των ὡς νὰ ἔχασκον διαρκῶς πρὸ τῆς γειτονικῆς χάριτος καὶ κομψότητος. Ἐκυψα ν' ἀναγνώσω τὸ ὄνομα τοῦ κατόχου—ἦτο Κάντιος ὁ φιλόσοφος...

Ὅταν ἐξῆλθον εἰς τὴν ὁδὸν μετὰ δίψης ἐρρόφησα τὸν ἐλεύθερον ἀέρα, καίπερ θολὸν καὶ ὁμιχλώδη. Μοὶ ἐφαίνετο ὅτι ἐντὸς τριῶν ὡρῶν εἶχον ζήσῃ τριῶν αἰώνων βίον εἱρκτῆς καὶ τὰ ἀναρίθμητα καὶ ἀνόμοια ἐκεῖνα ἀντικείμενα, ἅτινα εἶχον παρέλθῃ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου ἐν μιᾷ στιγμῇ, συνεμίγνυντο τερατωδῶς καὶ ἐκορέννυον τὴν καρδίαν καὶ κατετυράννουν διὰ τῆς συγκεχυμένης ἀναμνήσεως τὴν ἀλγοῦσαν κεφαλήν μου. Ἀναγράφων τὰς σημειώσεις μου ταύτας, ἂν μεταδώσω εἰς τὸν ἀναγνώστην μέρος τῆς τερατώδους συγχύσεως, ἣν ἐγὼ αὐτὸς ἀπεκόμισα, εἴθε νὰ μὴ μεταδώσω ἅμα οὐδὲ τῆς καρδίας τὸν κόρον οὐδὲ τὸ ἄλγος τῆς κεφαλῆς.

Δ*

ΕΙΝΑΙ ΩΦΕΛΙΜΟΣ Η ΥΓΙΕΙΝΗ;

Διαπρεπεῖς βιολόγοι, ἐν οἷς καὶ ὁ Ἑρβερτ Σπένσερ, ἰσχυρίσθησαν ὅτι μᾶλλον βλάπτουσιν ἢ ὠφελοῦσι τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους τὰ κατὰ τῶν νοσημάτων προφυλακτικὰ μέτρα, καὶ ἑπομένως ὅτι εἶναι περιττὴ καὶ ἡ ἐξερευνῶσα καὶ διδάσκουσα ταῦτα ἐπιστήμη, ἡ ὑγιεινή· διότι, λέγουσι, διὰ τούτων πολλοὶ ἀσθενικοὶ διατηροῦνται εἰς τὴν ζωὴν καὶ κακεκτικοὺς γεννῶσιν ἀπογόνους, ἐν ᾧ ἄλλως θὰ ἀπέθνησκον καὶ αἱ ἀρρωστίαι αὐτῶν δὲν θὰ διηωνίζοντο διὰ τῆς κληρονομίας. Σχεδὸν δὲ πάντες πιστεύουσιν, ὅτι κατὰ τοὺς παλαιοὺς χρόνους, ὅτε οἱ ἄνθρωποι δὲν ἔζων μεθ' ὅσης νῦν εὐμαρείας, ὅτε καὶ ὁ ἱματισμὸς καὶ ἡ τροφὴ αὐτῶν δὲν ἦσαν ὅσον σήμερον ἐκλεκτὰ καὶ ἐπαρκῆ, οἱ τότε ζῶντες καὶ μακροβιώτεροι καὶ ῥωμαλεώτεροι ἦσαν. Ἡ ἡλικία

τοῦ Μαθουσάλα καὶ ἡ ἀλκὴ τοῦ Γολιάθ, ἄγνωστα καὶ ἀπίστευτα νῦν, ἦσαν τότε δυνατά, διότι οἱ ἄνθρωποι ἦσαν ἐσκληραγωγημένοι καὶ οὐχὶ ἐκτεθηλυμένοι, ὡς σήμερον.

Ἡ γνώμη ὅμως αὕτη δὲν βασίζεται εἰς θετικὰς παρατηρήσεις, ἀλλ' εἰς κενὰς εἰκασίας, εἰς τὴν ἰδιότητα ἐκείνην τῆς ἡμετέρας φαντασίας, ἥτις τὰ ἀπωτέρω κείμενα παρίστησι πάντοτε μείζονα καὶ ὡραιότερα τῶν πλησίον. Τὸ ὄμμα τῆς φαντασίας λειτουργεῖ ἀντιθέτως, καὶ οὐχὶ ὡς οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ σώματος, οἱ ὁποῖοι βλέπουσι τὰ πλησίον μείζονα τῶν μακρινῶν ἀντικειμένων. Αὐτὸς ὁ Ὅμηρος παρεισάγει τὸν γηραιὸν Νέστορα, λέγοντα ὅτι οὔτε εἶδεν οὔτε θὰ ἴδῃ τοιούτους ἄνδρας, ὁποῖοι οἱ τῆς προτέρας γενεᾶς· ὁ δὲ Ὁράτιος λέγει ὅτι ὁ πρεσβύτης εἶναι πάντοτε ὑμνητὴς τῶν παρελθόντων χρόνων, Laudator temporis acti. Αἰτία δὲ τούτου εἶναι ὅτι τὸ παρὸν ἀντιλαμβανόμεθα ὁλοσχερῶς ἐν τῇ γυμνῇ πραγματικότητι αὐτοῦ, ἐν ᾧ πολλὰ τοῦ παρελθόντος ἀναπλάσσομεν πρὸ πάντων διὰ τῆς φαντασίας. Οὐδεὶς δὲ πιστεύομεν θὰ ἔμενεν εὐχαριστημένος, ἂν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀναγκασθῇ νὰ ζήσῃ ἀπαραλλάκτως, ὡς οἱ πρὸ δύο ἢ τριῶν αἰώνων ὅμοιοί του. Ὁσάκις ὑποπέσῃ τυχὸν εἰς τὰς ἡμετέρας αἰσθήσεις ἀληθές τι καὶ πραγματικὸν ἀντικείμενον ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων χρόνων, ἐκπληττόμεθα πάντοτε διότι εὑρίσκομεν αὐτὸ πολλῷ διάφορον καὶ οὐχὶ ὁποῖον τὸ ἐφανταζόμεθα.

Ὁπόσον σθεναροὺς φαντάζονται οἱ ἀναγνῶσται τοῦ Ὁμήρου τοὺς πρὸ τῆς Τροίας ἥρωας! Καὶ ὅμως ἂν λάβωμεν εἰς χεῖρας ξίφος τι τῶν Μυκηναίων, θὰ ἴδωμεν μετ' ἀπορίας ὅτι ἡ λαβὴ αὐτοῦ εἶναι πολὺ μικρά, ὅτι ἡ παλάμη τῶν ἡρώων ἐκείνων δὲν ἦτο ὅσον ἡ ἰδική μας μεγάλη.

Ὁ Τάκιτος διδάσκει ἡμᾶς, ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι ἐθαύμαζον τὸ μέγεθος τοῦ σώματος τῶν ἀρχαίων Γερμανῶν, καὶ ἐκ τούτου κατανοοῦμεν διατί οἱ Ῥωμαῖοι αὐτοκράτορες προετίμων ὡς ἐπιλέκτους ὁπλίτας τοὺς Γερμανούς. Δὲν ἀναφέρει μὲν ὁ Τάκιτος ὁπόσον ἀκριβῶς ἦτο τὸ μέγεθος τοῦ σώματος τῶν Γερμανῶν, ἀλλ' ὑποδεικνύει μόνον ὅτι ἦσαν ὑψηλότεροι τῶν Ἰταλῶν. Ἂν δὲ παρατηρήσωμεν τὰ πτώματα, ὅσα νῦν ἀνευρίσκονται ὑπὸ τὴν κατακαλύψασαν τὴν Πομπηΐαν ἠφαίστειον τέφραν, καὶ ἴδωμεν ὁπόσον μικροὶ τὸ σῶμα ἦσαν οἱ τότε κάτοικοι τῆς Ἰταλικῆς ἐκείνης πόλεως, ὁμολογοῦμεν, ὅτι εὐλόγως ἔπρεπε νὰ θεωρῶσιν ὡς γίγαντας τοὺς Γερμανούς, καὶ ἂν δὲν ἦσαν ὅσον οἱ σημερινοὶ εὐσώματοι.

Ἰδίως τοὺς ἱππότας τῶν μέσων αἰώνων φαντάζονται οἱ πολλοί, ὡς ὑπερέχοντας τῶν νῦν ἀνθρώπων κατὰ τὸ μέγεθος τοῦ σώματος καὶ τὴν σωματικὴν ῥώμην· ἀλλ' ἐξετάζοντες τὰς πανοπλίας τῶν τότε χρόνων, πειθόμεθα ὅτι τὸ σῶμα τῶν συγχρόνων ἀνθρώπων οὐδαμῶς ἐσμικρύνθη ἢ ἐλεπτύνθη. Ἐγὼ αὐτὸς ἐθαύμασα, ὅτε ἐν Μελίτῃ ποτὲ εἶδον τὰς ἔν τινι αἰθούσῃ τοῦ διοικητηρίου ἐκτεθειμένας πανοπλίας τῶν Ῥοδίων ἢ Μελιταίων ἱπποτῶν, πανοπλίας μαρτυρούσας ὅτι οἱ ἥρωες τῆς ἐν Ναυπάκτῳ ναυμαχίας ἦσαν μὲν ἀγαθοὶ μαχηταί, ἀλλὰ καὶ μικροὶ τὸ δέμας. Ἀνεκοίνωσα τὸν θαυμασμόν μου εἰς τὸν ὑπάλληλον, ὅστις εἶχε τὴν καλωσύνην νὰ μὲ συνοδεύσῃ· καὶ ἐκεῖνος μοὶ διηγήθη περιστατικόν τι, ἐπικυροῦν τὴν ἀκρίβειαν τῆς παρατηρήσεως ταύτης.

Κατὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἄνοδον τῆς βασιλίσσης Βικτωρίας, μοὶ εἶπε, τῷ 1837, οἱ Σκότοι εὐπατρίδαι ἠθέλησαν νὰ πανηγυρίσωσι τὸ γεγονὸς διὰ συμποσίου μετημφιεσμένων· οἱ συνδαιτυμόνες ὤφειλον νὰ φέρωσιν ἐνδύματα τῶν χρόνων τῆς Μαρίας Στουάρτης. Χάριν τῆς ἱστορικῆς ἀκριβείας συνέλεξαν τὰ ἐν τοῖς παλαιοῖς Σκοτικοῖς οἴκοις σῳζόμενα ἐνδύματα τῶν προγόνων. Ἀλλ' οἱ Σκότοι εὐπατρίδαι τῆς δεκάτης ἑνάτης ἑκατονταετηρίδος, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, πειραθέντες νὰ φορέσωσιν αὐτὰ ἐξεπλάγησαν σφόδρα ἰδόντες, ὅτι οἱ πρόγονοί των κατὰ τὴν δεκάτην ἕκτην ἑκατονταετηρίδα ἦσαν βραχύτεροι αὐτῶν τὸ σῶμα καὶ λεπτότεροι.

Ἐν τοῖς χρόνοις ἡμῶν ὁ ἀνατόμος Τείδεμαν ὑπέθεσεν ὅτι ἠδύνατο νὰ ἀποδειχθῇ, ὅτι ἕνεκα τῶν κατὰ τὴν γαλλικὴν ἐπανάστασιν ἐπὶ Ναπολέοντος τοῦ Α' αἱματηρῶν πολέμων, ἐν οἷς τόσαι ἑκατοντάδες χιλιάδων ῥωμαλέων ἀνδρῶν ἐφονεύθησαν καὶ τούτου ἕνεκα ηὔξησεν ἡ πληθὺς τῶν ἐχόντων σωματικὰ ἐλαττώματα, τῶν ἀνικανωνεῖς στράτευσιν, ἡ ἐπελθοῦσα γενεὰ ἦτο ὑποδεεστέρα τῆς πρὸ αὐτῆς. Ἀλλ' αἱ ἔρευναι, ἃς ἐποίησε, δὲν ἐβεβαίωσαν τὴν ὑπόθεσιν αὐτοῦ. Ἐπίσης ὁ διάσημος ἀνατομικὸς καὶ ἐμβρυολόγος Θεόδωρος Βίσοφ, συνεχίσας ἐν Μονάχῳ τὰς ἐρεύνας τοῦ διδασκάλου καὶ πενθεροῦ του Τείδεμαν, ἐπὶ τῇ βάσει ἰδίως ἐπισήμων ἀπογραφῶν τῶν στρατολογικῶν γραφείων τῆς Πρωσσίας, τῆς Βαυαρίας καὶ τῆς Γαλλίας, δὲν κατέληξε καὶ οὗτος εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι οἱ ἐπὶ Ναπολέοντος πόλεμοι κατέστησαν τοὺς Γερμανοὺς καὶ τοὺς Γάλλους ὑποδεεστέρους τὸ σῶμα τῶν πρὸ αὐτῶν.

Τὸ αὐτὸ συμπέρασμα προκύπτει καὶ περὶ τῆς θνησιμότητος καὶ τοῦ μέσου ὅρου τῆς διαρκείας τῆς ζωῆς, ἐφ' ὅσον ἔχομεν πρὸς ἐξέτασιν τοῦ θέματος τούτου ἀσφαλῆ ἀπογραφικὰ διδόμενα. Σπουδαίως διεφώτισε τὸ ζήτημα τοῦτο ὁ ἰατρὸς Γρηγχάου, ὅτε ἐν Ἀγγλίᾳ οἱ πολέμιοι τοῦ ἐμβολιαστοῦ ἰσχυρίζοντο, ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἦσαν μακροβιώτεροι πρίν, ὅτε ἐδηλητηριάζετο διὰ τῆς δαμαλίδος τὸ αἷμα τῶν ἐμβολιαζομένων. Ὁ Γρηγχάου ἐμελέτησε τοὺς προσφορωτάτους πρὸς τοῦτο ἀπογραφικοὺς πίνακας τοῦ Λονδίνου. Διότι εἰ καὶ πυρ-

καὶ αἱ ἀπετέφρωσαν πολλάκις τὸ Λονδῖνον, ὅμως διεσώθησαν πάντα τὰ βιβλία τῶν ἐκκλησιῶν, ἐν οἷς κατεγράφοντο αἱ γεννήσεις καὶ οἱ θάνατοι. Ἐξετάσας λοιπὸν ὁ Γρηγχάου ἀνὰ μίαν δεκαετηρίδα τοῦ δεκάτου ἑβδόμου, δεκάτου ὀγδόου καὶ δεκάτου ἑνάτου αἰῶνος κατέληξεν εἰς τὰ ἑπόμενα πορίσματα·

Ἔτη	Πληθυσμὸς τῶν κατοίκων κατὰ προσέγγισιν.	Θνησιμότης ἐπὶ χιλίοις
1681-1690	530000	42
1746-1755	650000	36
1846-1855	2300000	25

Κατὰ ταῦτα ὁ μέσος ὅρος τῆς διαρκείας ἦτο:

τὸν ΙΖ' αἰῶνα	23 ἔτη 8 μῆνες.	
τὸν ΙΗ' »	27 » 8 »	
τὸν ΙΘ' »	40 » —	

Ἐκ τοῦ δεκάτου ἑνάτου αἰῶνος ἐξήτασεν ὁ Γρηγχάου τὴν δυστυχεστέραν δεκαετηρίδα, καθ' ἣν συνέπεσαν δύο ἐπιδημίαι χολέρας, ἡ τοῦ 1849 καὶ ἡ τοῦ 1854· σήμερον ὅμως ὁ μέσος ὅρος τῆς διαρκείας τῆς ζωῆς ἐν Λονδίνῳ ὑπολογίζεται 46 ἐτῶν, ὅ ἐστι διπλάσιος ἢ κατὰ τοὺς εὐδαίμονας παλαιοὺς ἐκείνους χρόνους ὅτε ἡ δαμαλὶς ἦτο ἄγνωστος.

Ἐκ τούτων ἕπεται ὅτι ἡ ὑγιεινή, ἀδιαφοροῦσα πρὸς τὰς κατ' αὐτῆς μεμψιμοιρίας, πρέπει νὰ ἐξακολουθήσῃ μελετῶσα καὶ ἐξευρίσκουσα τρόπους ἀποτροπῆς τῶν νοσημάτων. Διότι οὗτοι δὲν διατηροῦσι μόνον τοὺς καχεκτικοὺς εἰς τὴν ζωήν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀκμαίους τὸ σῶμα πολλαπλασιάζουσι καὶ ἐπιρρωνύουσιν. Ὡς ἡ πολιτικὴ οἰκονομία εἶναι ἡ ἐπιστήμη τῆς οἰκονομίας τοῦ πλούτου, οὕτω καὶ ἡ ὑγιεινὴ εἶναι ἡ ἐπιστήμη τῆς οἰκονομίας τῆς ὑγιείας. Εἶναι δὲ καὶ ἡ ὑγιεια πλοῦτος μέγας· βεβαίως οὐχὶ καὶ τὸ μέγιστον τῶν ἀγαθῶν, διότι ὀφείλομεν καὶ ζωὴν καὶ ὑγίειαν νὰ θυσιάζωμεν ὑπὲρ τῶν ὑψίστων ἰδεωδῶν ἀγαθῶν, τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς φιλοπατρίας· ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἔχοντες πρὸ ὀφθαλμῶν, πρέπει νὰ συναριθμῶμεν τὴν ὑγίειαν ἐν τοῖς μεγάλοις ἀγαθοῖς τοῦ ἀνθρώπου, καὶ νὰ φροντίζωμεν ὅπως οὐμόνον διατηρῶμεν αὐτό, κληροδοτηθὲν ὑπὸ τῶν γονέων ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ πολλαπλασιάζωμεν, ἐφ' ὅσον δυνάμεθα.

(Max von Pettenkofer) Π.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ἄγγλος γεωλόγος ἐδημοσίευσεν ἔν τινι τῶν τελευταίων φύλλων τῆς Γεωλογικῆς Ἀποθήκης (Geological Magazine) ἀξίαν πολλοῦ λόγου πραγματείαν περὶ τοῦ ζητήματος, ἂν ἡ ἔγγειος θερμότης εἶναι δυνατὸν νὰ χρησιμοποιηθῇ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. Ἡ φύσις τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς γῆς, λέγει, δὲν διευκρινήθη ἔτι· πολλοὶ γεωλόγοι εἰκάζουσιν ὅτι τὸ ἔνδον τῆς γῆς εἶναι ῥευστὸν ἐν μέρει, διότι τὸ ὑπὸ τὸν φλοιὸν τῆς γῆς ῥευστὸν ἑδράζεται ἐπὶ στερεοῦ πυρήνος. Ἂν οἱ συχνότερον τὸν χειμῶνα ἢ τὸ θέρος συμβαίνοντες σεισμοὶ μόνον λόγον ἔχουσι τὴν ἐλάττωσιν τῆς ἀτμοσφαιρικῆς πιέσεως, ἧς ἕνεκα καθίσταται δυνατὴ ἐκροὴ μέρους ἀναλόγου τοῦ ἔνδον τῆς γῆς ῥευστοῦ, ἀποδείκνυται ἐκ τούτου ὅτι ὁ φλοιὸς τῆς γῆς εἶναι λεπτότατος. Ὁ συγγραφεὺς φρονεῖ, ὅτι ἡ θερμοκρασία τοῦ ζέοντος ὕδατος ὑπάρχει εἰς βάθος οὐχὶ τόσον μέγα, ὅσον ὑποτίθεται ἐκ τῆς αὐξούσης ἀναλογίας τῆς θερμοκρασίας ἐν τοῖς ἀρτεσιανοῖς φρέασιν, ἤτοι τρισχιλίων μέτρων. Ὡς δὲ ἐτελειοποιήθη σήμερον ἡ μηχανική, δὲν εἶναι δύσκολον νὰ σκαφῇ φρέαρ τοσούτου βάθους. Νῦν πρὸς ἐπιστημονικοὺς σκοποὺς σκάπτουσιν ἐν Σχλαβεδὰχ φρέαρ, ὅπερ ἔφθασεν εἰς βάθος 1392 μέτρων· εἰς δὲ τὸ βάθος τοῦτο τὸ εἰδικὸν θερμόμετρον δεικνύει θερμοκρασίαν 40 βαθμῶν τοῦ ἑκατονταβάθμου. Ἂν προχωρήσῃ ἡ σκαφὴ εἶναι δυνατὸν νὰ φθάσωμεν μέχρι τῆς λάβας. Τὸ σχέδιον τοῦτο ἴσως φαίνεται νῦν τολμηρόν, ἀλλὰ δὲν ἀπέχει πολὺ ὁ χρόνος, λέγει ὁ Ἄγγλος γεωλόγος, καθ' ὃν θὰ ἀναγκασθῶμεν νὰ ἀνακαλύψωμεν τοὺς τρόπους, δι' ὧν δύναται νὰ παραχθῇ θερμότης, ἄνευ καυσίμου ὕλης.

Ἡ Ἀγγλικὴ Ἐφημερὶς Θάλασσα (the Sea) ἀναφέρει παρατηρήσεις περιεργοτάτας φαινομένων, ἀντικειμένων ἄντικρυς εἰς τὸν φυσικὸν νόμον τῆς ἐμφύτου ὁρμῆς πάντων τῶν ὄντων πρὸς αὐτοσυντήρησίαν. Ἀρχομένου τοῦ Δεκεμβρίου μηνὸς τοῦ 1879 τὰς ἀρέγκας καὶ τὰς ἀθερίνας, τὰς διερχομένας διὰ τοῦ πόρου τοῦ καλουμένου Deal Roads προσέβαλεν ἐπιδημία αὐτοκτονίας. Οἱ ἰχθῦς οὗτοι ἐξεβράζοντο εἰς τὸν αἰγιαλόν, ἐν Βάλμερ, κατὰ μυριάδας ἀναριθμήτους ὥστε οἱ ἁλιεῖς ἀποκαμόντες νὰ συλλέγωσιν αὐτοὺς ἀφῆκαν ἐπὶ τῆς ἀκτῆς μέγα πλῆθος, ὅπως τὸ συναθροίσωσιν οἱ βουλόμενοι τῶν κατοίκων. Πρό τινων δ' ἐτῶν παρετηρήθη ἐπίσης ἐπιδημία αὐτοκτονίας εἰς τοὺς νουρβηγικοὺς ἀρουραίους μῦς. Ἐν Ἀφρικῇ ὤφθησαν σμήνη μυριάκων κατ' εὐθεῖαν χωροῦντα εἰς ῥεύματα ποταμῶν, ὅπου κατεβρόχθιζον αὐτοὺς ἰχθῦς. Μύες κατὰ μυριάδας μετανίστανται ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, νυχθημερὸν ὁδοιποροῦντες καὶ δεκατιζόμενοι καθ' ὁδὸν ὑπὸ ὀρνέων καὶ θηρίων. Πρό τινων ἐτῶν ἐν Seychelles χελῶναι συναπεφάσισαν, φαίνεται, νὰ μεταβῶσιν ὅπως καταστρέψωσι τὴν ζωὴν των εἰς τὴν ἀπέναντι τοῦ λιμένος νῆσον, καὶ νηχόμεναι διέπλευσαν τὴν μεταξὺ θάλασσαν. Προήρχετο τοῦτο ἐκ μανίας ἢ ἐξ ἄλλης τινὸς νόσου; Ἐπίσης παρετηρήθησαν ἀναρίθμητα σμήνη χρυσαλίδων κατὰ πυκνὰ νέφη ἀφιπτάμενα ἐκ τῆς ξηρᾶς πρὸς τὸ ἀνοικτὸν πέλαγος, ἐν ᾧ ἦτο παντελῶς ἀδύνατον νὰ φθάσωσιν εἰς τὴν ἀπωτάτην ἀπέναντι ἀκτήν. Ἡ ταῦτα γράφουσα ἐφημερὶς προστίθησιν ὅτι τὰ φαινόμενα ταῦτα εἶναι ἀνεξήγητα, καὶ οὐδεὶς γινώσκει τίς ἡ αἰτία, ἡ φέρουσα τοιαύτας παραδοξοτάτας αὐτοκτονίας.

Ὁ μικρὸς Γιάγκος εἶναι ἐνθουσιασμένος μὲ τοὺς μολυβδίνους στρατιώτας, τοὺς ὁποίους τοῦ ἐχάρισεν ὁ πατήρ του. Ἀλλ' ὁ ἐνθουσιασμός του ἠλαττώθη ἐπαισθητῶς, ὅτε εἶδε νὰ διέρχηται πρὸ τῆς οἰκίας του τάγμα στρατιωτῶν, διότι ἦσαν μεγαλείτεροι καὶ ὡραιότεροι.

— Μπαμπᾶ, λέγει εἰς τὸν πατέρα του, βλέπων ζηλοτύπως τοὺς διερχομένους, αὐτοὶ οἱ στρατιῶται εἶναι ἀπὸ μεγαλείτερο κουτί;

Ἐν Ἀθήναις ἐκ τοῦ τυπογραφείου τῶν καταστημάτων ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ 1885 — 261.